In Public domain. Digitization Muthulakshmi Research Academy

वातुलशुद्धाख्यं तन्त्रम्

कैलासशिखरे रम्ये नानारत्नोपशोभिते ।
नानाद्रुमलताकीर्णे नानापुष्पोपशोभिते ॥ १ ॥
तत्र सिंहासनासीनं श्रीकण्ठं त्रिदशेश्वरम् ।
प्रणम्य चरणौ तस्य स्कन्दो वचनमब्रवीत् ॥ २ ॥
देवदेव जगन्नाथ सर्वज्ञ त्रिपुरान्तक ।
स्थित्युत्पत्तिलयेशान प्रणतार्तिहर प्रभो ॥ ३ ॥
सर्वलोकहितार्थाय योगिनां रक्षणाय च ।
मन्त्रतन्त्रं महादेव[1] त्वया प्रोक्तं तु विस्तरात् ॥ ४ ॥
पुंसामनुग्रहार्थाय ज्ञानिनां मुक्तिकारणम् ।
शिवज्ञानं परं गुह्यं संक्षेपाद् वद मे प्रभो ॥ ५ ॥

ईश्वर उवाच

अथातः सम्प्रवक्ष्यामि यत्त्वया परिचोदितम् ।
एतत्सर्वं समासेन श्रूयतामिह[2] षण्मुख ॥ ६ ॥
साधकानां हितार्थाय भुक्तिमुक्तिप्रदायकम् ।
वातुलाख्ये महातन्त्रे दध्नो[3] घृतमिवोद्धृतम् ॥ ७ ॥
सारात्सारं समुद्धृत्य शुद्धाख्यं तन्त्रमुत्तमम्[4] ।
सहस्रग्रन्थसंयुक्तं सर्वज्ञानसमुच्चयम् ॥ ८ ॥
गुह्याद् गुह्यमिदं तन्त्रं सर्वशास्त्रसमुद्धृतम्[5] ।
सूक्ष्मात् सूक्ष्मतरं चैव[6] सारात् सारं महोदयम् ॥ ९ ॥

---

१. पुरा देव ।
२. मपि ।
३. नवनीतमिवोद्धृतम् ।
४. संज्ञकम् ।
५. समुच्चयम् ।
६. सूक्ष्मम ।

In Public domain. Digitization Muthulakshmi Research Academy

65

अप्रकाश्यमिदं तन्त्रं रहस्यमतिदुर्लभम् ।
शिवज्ञानं[1] महासेन संक्षेपाद् वक्ष्यतेऽधुना ॥ १० ॥

प्रथमस्तत्त्वभेदश्च[2] द्वितीयो [3]वर्णभेदकः ।
तृतीयश्चक्रभेदश्च[4] [5]चतुर्थो वर्गभेदकः ॥ ११ ॥

पञ्चमो[6] मन्त्रभेदस्तु [7]षष्ठः प्रणवभेदकः ।
सप्तमो ब्रह्मभेदश्च अङ्गभेदस्तु [8]चाष्टमः ॥ १२ ॥

नवमं [9]मन्त्रजातं तु दशमं कीलकं तथा ।
एते वै[10] दशभेदास्तु कीर्तिताश्च क्रमेण वै ॥ १३ ॥

एतेषामेव पूर्वं तु तत्त्वभेदं वदाम्यहम् ।
तत्त्वं तु त्रिविधं ज्ञेयं तस्य भेदं शृणुष्व[11] हि ॥ १४ ॥

शिवं सदाशिवं चैव महेशं त्रिविधं स्मृतम् ।
शिवतत्त्वं महासेन निष्कलं चेति कीर्तितम् ॥ १५ ॥

सकलं निष्कलं चैव सदाशिवमिति[12] स्मृतम् ।
महेशं सकलं विद्यात् त्रिविधं तद्[13] भवेद्यथा ॥ १६ ॥

शिवमेकं विजानीयात् सदाख्यं पञ्चधा भवेत् ।
महेशं तु महासेन पञ्चविंशतिभेदकम् ॥ १७ ॥

एतेषां तत्त्वसंयुक्तमेकत्रिंशदिति स्मृतम् ।
शिवस्य लक्षणं वक्ष्ये समासाच्छृणु षण्मुख ॥ १८ ॥

शिवं परात्परं सूक्ष्मं नित्यं सर्वगताव्ययम् ।
अनिद्धृतमनौपम्यमप्रमाणमनामयम्[14] ॥ १९ ॥

१. शिवज्ञानमहातन्त्रं ।
२. प्रथमं तत्त्वभेदं तु ।
३. द्वितीयं वर्णभेदकम् ।
४. तृतीयं चक्रभेदं तु ।
५. [illegible]
८. सप्तमं ब्रह्मभेदश्च अङ्गभेदन्तु चाष्टमम् ।
९. मन्त्रभेदं ।
१०. एतानि दशभेदानि कीर्तितानि क्रमेण तु ।
११. शृणुष्व च ।
१२. [illegible]

65

शुद्धत्वाच्छिवमुद्दिष्टं परादूर्ध्वं परात्परम् ।
व्योमातीतं च सूक्ष्मं हि नित्यं कारणकारणम् ॥ २० ॥

व्याप्तं सर्वगतं प्रोक्तमक्षीणादव्ययं भवेत् ।
अमलानिद्धृतं ज्ञेयमसादृश्यादनौपमम् ॥ २१ ॥

[1]प्रमाणाद्यतिरिक्तत्वादप्रमेयमिति स्मृतम् ।
निर्गुणत्वाद् विशेषेण चानामयमिति स्मृतम् ॥ २२ ॥

इत्येतैर्लक्षणैर्युक्तं [2]शिवरूपमिति स्मृतम् ।
सृष्ट्यर्थं सर्वतत्त्वानां लोकस्योत्पत्तिकारणम् ॥ २३ ॥

योगिनामुपकाराय स्वेच्छया[3] चिन्त्यते शिवः ।
तच्छिवे तु पराशक्तिः, सहस्रांशेन जायते ॥ २४ ॥

तच्छक्तेस्तु सहस्रांशादादिशक्तिसमुद्भवः ।
आदिशक्तिसहस्रांशाद् इच्छाशक्तिसमुद्भवः ॥ २५ ॥

इच्छाशक्तिसहस्रांशाद् ज्ञानशक्तिसमुद्भवः ।
[4]ज्ञानशक्तिसहस्रांशात् क्रियाशक्तिसमुद्भवः ॥ २६ ॥

एता वै शक्तयः पञ्च निष्कलाश्चेति कीर्तिताः ।
शिवसृष्टिरियं प्रोक्ता शक्तीनां सृष्टिरुच्यते ॥ २७ ॥

योगिनां च यतीनाञ्च ज्ञानिनां मन्त्रिणां तथा ।
ध्यानपूजानिमित्ताय निष्कलं सकलं भवेत् ॥ २८ ॥

तद्रूपं हि समासेन सादाख्यमिति कीर्तितम् ।
सादाख्यं पञ्चधा प्रोक्तं तेषां लक्षणमुच्यते ॥ २९ ॥

पराशक्त्यादिशक्त्योश्च सादाख्यस्य समुद्भवः ।
प्रथमं शिवसादाख्यममूर्तं तु द्वितीयकम् ॥ ३० ॥

In Public domain. Digitization Muthulakshmi Research Academy

तृतीयं मूर्तसादाख्यं चतुर्थं कर्तृनामकम् ।
पञ्चमं [1]कर्मसादाख्यमुक्तं सादाख्यपञ्चकम् ॥ ३१ ॥

सदाशिवस्तथेशश्च ब्रह्मा वै चेश्वरः स्मृतः ।
ईशानश्चेति [2]पञ्चैते तत्त्वभेदाः प्रकीर्तिताः ॥ ३२ ॥

शिवं सदाशिवं ज्ञेयममूर्तश्चेश उच्यते ।
मूर्तं ब्रह्मेति विज्ञेयं कर्तृ चैवेश्वरः स्मृतः ॥ ३३ ॥

कर्मेशान इति प्रोक्त इत्येवं द्विविधं स्मृतम् ।
परात्परतरश्चैव सूक्ष्मतः सूक्ष्ममेव च ॥ ३४ ॥

स्थूलसूक्ष्मक्रमेणैव शिवादिः परिलक्ष्यते ।
[[3]तदेतत्त्रिविधं स्थूलं सूक्ष्मतत्त्वं ततः परम् ॥ ३५ ॥

अस्मदाद्यमनिर्देश्यं स्थूलं सूक्ष्मश्च च योगिनः ।
ततः परं तु यन्नित्यं ज्ञानमानन्दमव्ययम् ॥ ३६ ॥

तन्निष्ठैस्तत्परैर्भक्त्या[4] दृश्यं तद्रूपमास्तिकैः[5]] ।
एतेषु पञ्चतत्त्वेषु विशेषमधुनोच्यते ॥ ३७ ॥

[6]तत्त्वमूर्तिप्रभावश्च [7]त्रिविधो विद्यते क्रमात् ।
शिवश्च तत्त्वमित्युक्तं मूर्तिश्चैव [8]महेश्वरः ॥ ३८ ॥

तयोर्योगेन[9] यद्रूपं तद्रूपं भावसंज्ञकम् ।
भावं सादाख्यमित्युक्तमित्येवं परिकल्पितम् ॥ ३९ ॥

सन्ततं शिवभावत्वात् सादाख्यमिति कीर्तितम् ।
निष्कलं तत्त्वमित्युक्तं सकलं मूर्तिरीरिता[10] ॥ ४० ॥

१. पञ्चसादाख्यमुच्यते ।
२. पञ्चैव ।
३. तदिदं त्रिविधं रूपं स्थूलं सूक्ष्मं ततः परम् ।
अस्मदाद्यमरैर्दृश्यं स्थूलं सूक्ष्मञ्च योगिभिः ॥
४. भक्तैः ।
५. तद्व्रतमास्तिकैः ।
६. तत्त्वमूर्तिप्रभावेति ।
७. त्रिभेदम् ।
८. सदाशिवः ।
९. तयोर्भावेन तद्रूपं तद्रूपं भावमुच्यते ।
१०. रुच्यते ।

सकलं निष्कलं चैव प्रभावमिति कीर्तितम् ।
देही निष्कलमित्युक्तं देहं सकलमीरितम्[1] ॥ ४१ ॥

देहिदेहस्य सम्बन्धमेव रूपमिति स्मृतम् ।
सर्वेषां ध्यानपूजार्थं सकलं निष्कलं भवेत् ॥ ४२ ॥

एवं ज्ञात्वा विशेषेण सर्वकर्म समाचरेत् ।
पञ्चसादाख्यतत्त्वानामुद्भवं हि पृथक् पृथक् ॥ ४३ ॥

तेषां रूपञ्च वर्णञ्च समासाच्छृणु षण्मुख ।
शान्त्यतीता पराशक्तिस्तस्याः पर्यायवाचकः ॥ ४४ ॥

पराशक्तेर्दशांशेन शिवसादाख्य(मुद्भवम्)समुद्भवः ।
पराशक्त्युद्भवत्वाच्च शुद्धत्वाच्छिवमीरितम् ॥ ४५ ॥

तद्रूपं सूक्ष्मरूपेण ज्योतीरूपमिति स्मृतम् ।
विद्युद्रूपमिवाकाशे प्रत्यक्षं सर्वतो मुखम् ॥ ४६ ॥

[2]शिवतत्त्वमिति प्रोक्तं तत्त्वानामखिलालयम् ।
शिवसादाख्यमित्युक्तममूर्तं तु ततः, शृणु ॥ ४७ ॥

शान्तिरेवादिशक्तिश्च तस्याः पर्यायवाचकः ।
आदिशक्तिदशांशेन ह्यमूर्तस्य समुद्भवः ॥ ४८ ॥

आदिशक्तेरमूर्तत्वादमूर्तं चेति कीर्तितम् ।
अमूर्तत्वात् कलाहीनं तद्रूपं [3]लिङ्गवद्भवेत् ॥ ४९ ॥

सूर्यकोटिप्रतीकाशं ज्योतिस्तम्भाकृति स्थितम् ।
तस्याभ्यन्तर्गता मूर्तिरमूर्तादिरिहोच्यते[4] ॥ ५० ॥

एतद्वै दिव्यलिङ्गं तु मूलस्तम्भमिहोच्यते ।
लिङ्गात् सर्वं समुत्पन्नं लयं तस्मिन् प्रकीर्तितम् ॥ ५१ ॥

१. मुच्यते ।
२. शिवतत्त्वमिदम् ।
३. लिङ्गमुद्भवम् ।
४. अमूर्तत्वादगोचरम् ।

In Public domain. Digitization Muthulakshmi Research Academy

सृष्टिसंहारमेवोक्तं लिङ्गनाम्ना त्विहोच्यते ।
अमूर्तमेवमाख्यातं समूर्तं तु ततः शृणु ॥ ५२ ॥

इच्छाशक्तिश्च विद्या च तस्याः पर्यायवाचकः ।
तच्छक्तेस्तु दशांशेन[1] ज्योतीरूपमिहोच्यते[2] ॥ ५३ ॥

इच्छाशक्तेर्गुणत्वाच्च तस्मान्मूर्तिरुदाहृता[3] ।
मूर्तत्वाच्च कलायुक्तं रूपं चेति प्रकीर्तितम् ॥ ५४ ॥

ज्वालाग्निसदृशप्रख्या दिव्यलिङ्गाकृतिर्भवेत् ।
तस्योर्ध्वशैकभागे[4] तु चैकवक्त्रसमन्वितम् ॥ ५५ ॥

त्रिनेत्रं चारुवदनं सर्वावयवसंयुतम् ।
कृष्णापरशुहस्तश्च वराभयचतुर्भुजम् ॥ ५६ ॥
एवं लक्षणसंयुक्तं लिङ्गमूर्तमुदाहृतम् ।
एकमेकासनोपेतं[5] दिव्यलिङ्गाकृतिर्भवेत् ॥ ५७ ॥
मूर्तसादाख्यमित्युक्तं [6]कर्तृसादाख्यमुच्यते ।
ज्ञानश्चैव प्रतिष्ठा च तस्याः पर्यायवाचकः ॥ ५८ ॥
ज्ञानशक्तिदशांशेन कर्तृसादाख्यसमुद्भवः ।
ज्ञानकर्तृस्वभावत्वात् कर्तृनामेति कीर्तितम् ॥ ५९ ॥
ज्ञानं हि शुद्धरूपत्वात्[7] स्फटिकाभासमुच्यते ।
दिव्यलिङ्गं महास्थूलं महादीर्घतयान्वितम् ॥ ६० ॥
तस्य मध्ये स्थिता मूर्तिरीश्वरः सर्वकारणम् ।
(पञ्चमूर्धचतुर्वक्त्रं नेत्रैर्द्वादशभिर्युतम्)
चतुर्मूर्धचतुर्वक्त्रं नेत्रद्वादशसंयुतम् ॥ ६१ ॥

---

१. तदंशेन ।
२. मूर्तसादाख्यसम्भवः ।
३. मूर्तमुदाहृतम् ।
४. तस्यार्धार्धैकभागे तु ।
५. एकमेकाननोपेतम् ।
६. लिङ्गमूर्तिरुदाहृता ।
७. भावरूपत्वात् ।

चतुरास्यं चतुर्वर्णं वसुश्रोत्रसमन्वितम् ।
अष्टहस्तं द्विपादश्च सर्वलक्षणसंयुतम् ॥ ६२ ॥

शूलं परशुखड्गश्च अभयं दक्षिणे करे ।
पाशं नागश्च घण्टां च वरदं वामहस्तके ॥ ६३ ॥

सर्वावयवसंयुक्तं सर्वाभरणभूषितम् ।
एवं तमीश्वरं[1] विद्यात् कर्तृसादाख्यलिङ्गकम् ॥ ६४ ॥

कर्तृसादाख्यमित्युक्तं कर्मसादाख्यमुच्यते ।
निवृत्तिः स्यात् क्रियाशक्तिस्तस्याः पर्यायवाचकः ॥ ६५ ॥

क्रियाशक्तिदशांशेन कर्मसादाख्यमुद्भवम्(समुद्भवः)।
क्रिया कर्मेति विज्ञेया तस्मात्कर्मेति नामतः ॥ ६६ ॥

लिङ्गपीठप्रकारेण कर्मसादाख्यलक्षणम् ।
नादो लिङ्गमिति ज्ञेयं बिन्दुः पीठमुदाहृतम् ॥ ६७ ॥

बिन्दुनादयुतं रूपं लिङ्गाकारमिति[2] स्मृतम् ।
चत्वारि कर्तृरूपाणि[3] केवलं नादमीरितम्[4] ॥ ६८ ॥

लिङ्गं शिव इति ज्ञेयं पीठं शक्तिरुदाहृता ।
योनिलिङ्गप्रकारेण जगत्सृष्ट्यर्थकारणम् ॥ ६९ ॥

तथा संयोगभावेन कर्मरूपमुदाहृतम् ।
बिन्दुमध्यगतो नादो नादमध्ये तु मूर्तयः ॥ ७० ॥

मूर्तिमध्यगतं तत्त्वं तत्त्वमध्यगतः शिवः ।
एतच्छिवमयं[5] लिङ्गं सर्वतत्त्वालयं विदुः ॥ ७१ ॥

लिङ्गे तु जायते सर्वं जगत् स्थावरजङ्गमम् ।
तस्माद् लिङ्गं विशेषेण कर्मरूपमुदाहृतम् ॥ ७२ ॥

---

१. तदीश्वरं प्रोक्तं कर्तृलिङ्गमिहोच्यते ।
२. लिङ्गाकारमिहोच्यते ।
३. रूपादि ।
४. मुच्यते ।
५. तत्त्वमयम् ।

In Public domain. Digitization Muthulakshmi Research Academy

कर्मोदये च सृष्टिः स्यात् कर्मान्ते संहृतिर्भवेत् ।
एतत्कर्मेशरूपं[1] तु सृष्टिस्थितिलयावहम् ॥ ७३ ॥

पञ्चसादाख्ययोगेन[2] कर्मसादाख्यमुच्यते ।
शिवसादं विशेषेण शिवरूपं समाश्रितम् ॥ ७४ ॥

अमूर्तं तु महासेन शिवसादाख्यमाश्रितम् ।
मूर्तरूपं विशेषेण अमूर्तादिसमाश्रितम् ॥ ७५ ॥

कर्तृसादाख्यमेवं हि समूर्तादिसमाश्रितम् ।
कर्मरूपं क्रमेणैव कर्तृरूपं समाश्रितम् ॥ ७६ ॥

अनेनैव प्रकारेण चैकैकं तु समाश्रितम् ।
तस्मात् कर्मेशरूपं[3] तु पञ्चतत्त्वाश्रितं विदुः ॥ ७७ ॥

पञ्चतत्त्वात्मकं[4] ज्ञेयं सर्वाधारं[5] समाश्रितम् ।
एतद्वै [6]मूर्तिपिण्डत्वात् पिण्डकायमिति स्मृतम् ॥ ७८ ॥

पिण्डस्थं पिण्डमध्यस्थं पिण्डेन तु [7]पुटीकृतम् ।
पिण्डेन पिण्डितं पिण्डं पिण्डरूपमुदाहृतम् ॥ ७९ ॥

(अतीतकाले मृत्पिण्डरूपं कुम्भे व्यवस्थितम् ।
पञ्चात्मकं मूर्तिपिण्डं धातुवद्गुणात्मकम् ॥) ८० ॥

तस्माद्वै कर्मसादाख्यं पिण्डरूपमुदाहृतम् ।
एतच्छिवमयं पिण्डं सर्वतत्त्वालयं विदुः ॥ ८१ ॥

पञ्चमूर्तमयं देवं पञ्चतत्त्वात्मकं भवेत् ।
मूर्तीनां देहभेदैस्तु गुणैः [8]पञ्चाननं विदुः ॥ ८२ ॥

---

१. कर्मस्वरूपम् ।
२. पञ्चसादाख्यमेवोक्तम् ।
३. कर्मस्वरूपम् ।
४. सर्वतत्त्वात्मकम् ।
५. तत्त्वाधारं ।
६. कर्मसादाख्यं पिण्डरूपमिहोच्यते ।
७. घटीकृतम् ।
८. पञ्चाननैर्युतम् ।

तद्देहस्तु[1] महेशादिसर्वतत्त्वादिसम्भवः ।
तस्य वक्त्रेषु संभूताः सिद्धान्ताः शैवतान्त्रिकाः ॥ ८३ ॥

तत्त्वार्थे तु महेशादिसर्वतत्त्वसमुद्भवः ।
सर्वज्ञानमयं देवं सर्वकारणकारणम् ॥ ८४ ॥

एवं [2]लिङ्गं तु कर्मेशं ध्यायेत् सकलनिष्कलम् ।
देहस्थं सकलं ज्ञेयं निष्कलं देहवर्जितम् ॥ ८५ ॥

[3]देहं त्वेतत् कलोपेतं धातुपिण्डमिति स्मृतम् ।
षट्कला चैव धात्री च[4] षडङ्गैस्तु प्रकल्पयेत् ॥ ८६ ॥

सर्वाङ्गैरपि सम्पूर्णं [5]सर्वावयवसुन्दरम् ।
एवं तत्स्मृतिमात्रेण मूर्तिः सकलरूपधृत् ॥ ८७ ॥

निष्कलं तदभावे तु [6]तत्स्यात् सकलनिष्कलम् ।
सवीर्यं चैव निर्देहं मांसास्थिरुधिरं न च ॥ ८८ ॥

इन्द्रचापमिवाकाशे दर्पणे प्रतिबिम्बवत् ।
इत्येवं मनसा कल्प्य निष्कलं सकलं भवेत् ॥ ८९ ॥

ध्यानलक्षणमित्युक्तमङ्गभावमथोच्यते ।
अङ्गभेदो महासेन चतुर्भिर्भेद उच्यते ॥ ९० ॥

अङ्गं प्रत्यङ्गसाङ्गं चोपाङ्गं चत्वारि च क्रमात् ।
शिरो वक्त्रं च हृदयमङ्गं चेति प्रकीर्तितम् ॥ ९१ ॥

शिवमध्यगतं नृत्तं नृत्तमध्ये तु शान्तकम् ।
अतीतं शान्तमध्ये तु शान्त्यतीतं परात्परम् ॥ ९२ ॥

[7]वक्षः कण्ठस्तनौ बाहू नाभिगुह्योदराणि च ।
[8]नेत्रे नासास्यकर्णौ च पाणिपादौ तथाङ्गुलिः ॥ ९३ ॥

---

१. तद्धेतु महेशादि ।
२. एवं लिङ्गे तु ।
३. देहस्य तत्कलाभेदम् ।
४. शास्त्रज्ञः षडङ्गेषु ।
५. सर्वावयवसंयुतम् ।
६. तस्मात् ।
७. मध्यदण्डस्तथा बाहू
८. नेत्रनासिककर्णौ च ।

In Public domain. Digitization Muthulakshmi Research Academy

ऊरू च जानुजङ्घे च प्रत्यङ्गं चेति कीर्तितम् ।
मूर्तीनां गुणरूपञ्च साङ्गञ्चेति प्रकीर्तितम् ॥ ९४ ॥

गुणं चिह्नमिति[1] ज्ञेयं तद्गुणं [2]दशधा भवेत् ।
त्रिगुणं शक्तिखण्डञ्च दुर्भेद्योऽनुग्रहस्तथा ॥ ९५ ॥

विधिर्मायाविवरणं वर्णसंहार एव च ।
एते दश गुणाः प्रोक्तास्तेषां लक्षणमुच्यते ॥ ९६ ॥

त्रिगुणं शूलमित्युक्तं [3]शक्तिः परशुरीरितः ।
खड्गमीशप्रतापः स्याद् दुर्भेद्यं वज्रमिष्यते ॥ ९७ ॥

ईशस्यानुग्रहश्चैव अभयन्तु प्रशस्यते ।
विधिः स्यान्नागरूपन्तु पाशं मायास्वरूपकम् ॥ ९८ ॥

विवरणमङ्कुशं चैव वर्णं नादात्मकं विदुः ।
संहारस्त्वग्निरूपं स्यात् [4]तेषामाख्याः प्रकीर्तिताः ॥ ९९ ॥

एतानि गुणरूपाणि साङ्गानि च यथाक्रमम् ।
वस्त्रोपवीतमाल्यानि गन्धाश्चाभरणं तथा ॥ १०० ॥

तथैवाभरणं चैव उपाङ्गं [5]प्रोच्यतेऽपि च ।
[6]अङ्गभेदमिति प्रोक्तं तस्य रूपमिहोच्यते ॥ १०१ ॥

कुन्देन्दुस्फाटिकाभासं जटामकुटमण्डितम् ।
पञ्चमूर्धसमायुक्तं पञ्चवक्त्रसमायुतम् ॥ १०२ ॥

प्रतिवक्त्रं विशेषेण त्रिलोचनसमायुतम् ।
दिग्भुजं तु महासेन द्विपादं पद्मसंस्थितम् ॥ १०३ ॥

शूलं परशुखड्गौ चाभयवज्रे च दक्षिणे ।
नागं पाशाङ्कुशं चैव घण्टां वह्निं च वामके ॥ १०४ ॥

---

१. गुणचिह्नभिन्न ।
२. तु तथा भवेत् ।
३. कर्ता परशुरुच्यते ।
४. पाशानां भष्मसात्कृतिः ।
५. चेति प्रोच्यते ।
६. अङ्गभेदमिदं प्रोक्तम् ।

सर्वलक्षणसंयुक्तं सर्वाभरणभूषितम् ।
दिव्याम्बरधरं देवं दिव्यरूपमुदाहृतम् ॥ १०५ ॥

दिव्यगन्धानुलिप्ताङ्गं दिव्यमालाविभूषितम् ।
शान्तरूपमिदं वत्स किञ्चित् प्रहसिताननम् ॥ १०६ ॥

एतद्रूपं स्मरेन्नित्यं धर्मकामार्थमोक्षदम् ।
ध्यानरूपमिदं प्रोक्तं विशेषमधुनोच्यते ॥ १०७ ॥

कर्मेशं [1]पूर्वरूपन्तु कर्तृसव्याननं भवेत् ।
अपरं मूर्तिवक्त्रं[2] स्यादमूर्तं चोत्तराननम् ॥ १०८ ॥

ऊर्ध्वं तु शिवसादाख्यमेवं पश्चाननं विदुः ।
[3]ईशानादीनि मूर्धादि तथा कर्मान्तवद् भवेत् ॥ १०९ ॥

प्राग्वक्त्रं पूर्णमुद्दिष्टं पश्चिमं पश्चिमाननम् ।
दक्षिणाभिमुखं याम्यमुत्तरं चोत्तराननम् ॥ ११० ॥

ऊर्ध्वे तु दक्षिणं सव्यमितरं पश्चिमोत्तरम् ।
[4]किञ्चिदस्मिन् विशेषोऽस्ति चोर्ध्ववक्त्रस्य षण्मुख ॥ १११ ॥

मूलं संचिन्त्य तद्वक्त्रं परं मुखमिति स्मृतम् ।
[5]पूजाकाले तु तद्ध्यात्वा अर्चयेत् [6]कर्मवक्त्रवत् ॥ ११२ ॥

एवं सङ्कल्प्य विधिवत् पूजान्ते पूर्ववद्भवेत् ।
[7]एतत्पञ्चात्मकत्वात्तु सर्वकारणकारणम् ॥ ११३ ॥

सदाशिवमिति प्रोक्तमिति[8] शास्त्रेषु निश्चितम् ।
एतद्वै कर्मरूपत्वात्[9] कर्मकर्मणि कारयेत् ॥ ११४ ॥

---

१. पूर्ववक्त्रं स्यात् कर्तृ स्याद्दक्षिणाननम् ।
२. वक्त्रन्तु अमूर्तं ।
३. कर्मेशानादिमूर्तान्तं तथा कर्माख्यमुच्यते ।
४. भेदे चास्मिन् ।
५. पूजाकर्मकाले ।
६. कर्तृवक्त्रवत् ।
७. तस्मात्पञ्चात्मतत्त्वञ्च ।
८. सर्वशास्त्रेषु ।
९. रूपत्वं कर्मवर्मेति कारयेत् ।

In Public domain. Digitization Muthulakshmi Research Academy

कर्षणादिक्रियादीनि कर्म चेति निगद्यते ।
तस्माद्वै स्थापनादीनि कर्ममूर्तौ तु कारयेत् ॥ ११५ ॥

लिङ्गे वा[1] स्थण्डिले वह्नौ कुम्भे वा हृदयेऽपि वा ।
ध्यात्वा सदाशिवं पूज्य विधिवत् स्थापयेत्ततः ॥ ११६ ॥

आवाहनं त्वात्मनि चित्प्रकाशं तत्र स्थितिस्थापनमीश्वरस्य ।
सान्निध्यमात्रेश्वरसन्निधानं संशोधनं स्वस्य शिवे विरोधः ॥ ११७ ॥

कर्त्रादिकं चतुर्णां तु स्थापनञ्च न कारयेत् ।
योगिनां मन्त्रिणां चैव स्तुतिमात्रं भवेद् गुह ॥ ११८ ॥

इत्येतैर्लक्षणैर्युक्तं [2]कर्मसादाख्यलिङ्गकम् ।
शिवादिकर्मपर्यन्तं क्रमेणैव प्रकीर्तितम् ॥ ११९ ॥

सादाख्यलक्षणं प्रोक्तं महेशं शृणु षण्मुख ।
कर्मेशस्य सहस्रांशाद् महेशस्य समुद्भवः ॥ १२० ॥

महेशं सकलं विद्यात् सृष्टिस्थितिलयात्मकम्[3] ।
पञ्चविंशतिभेदैस्तु [4]तन्मूर्तिर्विविधा भवेत् ॥ १२१ ॥

नानारूपधरं देवं नानारूपसमन्वितम् ।
नानाचिह्नसमोपेतं नानालीलाधरं हरम् ॥ १२२ ॥

स्थानयानसमासीनं नृत्तं कोपञ्च साम्यकम् ।
अनेकाकारसंयुक्तं देवदेवं महेश्वरम् ॥ १२३ ॥

जटामुकुटसंयुक्तमेकवक्त्रं त्रिनेत्रकम् ।
[5]चतुर्भुजसमायुक्तं एकपद्मासनस्थितम् ॥ १२४ ॥

वरदाभयहस्तञ्च मृगीपरशुधारकम् ।
महेशरूपमेवोक्तं रूपभेदमथोच्यते ॥ १२५ ॥

१. वापि मण्डले ।
२. कर्मसादाख्यमुच्यते ।
३. लयावहम् ।
४. तन्मूर्तिपञ्चविंशति ।
५. सर्वाभरणसंयुक्तम् ।

प्रथमं सोमधारी स्याद् द्वितीयमुमया सह ।
तृतीयमुरसा रूढं चतुर्थं नृत्तरूपकम्[1] ॥ १२६ ॥

वैवाहं पञ्चमं विद्यात् षष्ठं भिक्षाटनं भवेत् ।
कामारिं सप्तमं विद्यात् कालारिश्चाष्टमो भवेत् ॥ १२७ ॥

नवमं त्रिपुरारिः स्याद् जालन्धरवधो दश ।
एकादशमजारिः स्याद् द्वादशं वीरभद्रकः ॥ १२८ ॥

त्रयोदशं हरिध्वंसमर्धनारी चतुर्दशम् ।
किरातः स्यात् पञ्चदशं [2]कङ्काली षोडशं भवेत् ॥ १२९ ॥

चण्डेशानुग्रहश्चैव तथा सप्तदशं भवेत् ।
विषापहरणश्चैव अष्टादशमिति स्मृतम् ॥ १३० ॥

चक्रदानस्वरूपञ्च[3] एकोनविंशतिः स्मृतम् ।
विघ्नप्रसादो विंशः स्यात् [4]सोमस्कन्दस्ततः परम् ॥ १३१ ॥

उमास्कन्दश्चैकविंशो [5]द्वाविंशश्चैकपातकः ।
सुखावहस्त्रयोविंशो भवेच्च तदनन्तरम् ॥ १३२ ॥

द्वाविंशमेकपादः स्यात् त्रयोविंशः सुखावहः ।
दक्षिणामूर्तिरूपन्तु [5]चतुर्विंशतिरीरितम् ॥ १३३ ॥

लिङ्गोद्भवस्वरूपन्तु पञ्चविंशं प्रकीर्तितम् ।
एते महेशरूपाः[6] स्युर्मूर्तिभेदाः प्रकीर्तिताः ॥ १३४ ॥

सोमधार्यादिलिङ्गान्तं कर्मणा च समुद्भवम् ।
एते महेश्वररूपाश्च कर्माख्यादिसमुद्भवाः ॥ १३५ ॥

१. नृत्यकोपमम् ।
२. कंकाल ।
३. स्वरूपं तु ।
४. उमास्कन्दैकविंशतिः ।
५. मिति स्मृतम् ।
६. रूपाश्च मूर्तिभेदाः ।

In Public domain. Digitization Muthulakshmi Research Academy

[1]तन्महेश्वरकोट्यंशाद् ब्रह्मविष्णुसमुद्भवौ ।
त्रिकोणमुमया सार्द्धं सोमसूर्याग्निलोचनम् ॥ १३६ ॥

घ्राणे वायुः समुत्पन्नो गणेशस्तु गलोद्भवः ।
षण्मुखो हृदये जातो नाभौ देवाश्च संभवाः ॥ १३७ ॥

पञ्चाशत्कोटिदेवाश्च [2]महेशांशसमुद्भवाः ।
ऋषयश्च तथा कोट्यो रोम्णि चैव [3]समुद्भवाः ॥ १३८ ॥

तत्त्वानामुद्भवः प्रोक्तः शक्तीनामुद्भवं शृणु ।
बिन्दुरूपदशांशेन चोमाशक्तिसमुद्भवः ॥ १३९ ॥

उमाऽम्बिका गणेशी च ईश्वरी च मनोन्मनी ।
एकैकेन दशांशेन जायते क्रमशस्तथा ॥ १४० ॥

एता वै शक्तयः पञ्च शिवाधीनाश्च शक्तयः ।
मनोन्मनीसहस्रांशाद् गौरी जातेति [4]कीर्तिता ॥ १४१ ॥

[5]तया सरस्वती दुर्गा उमायाश्च प्रभावतः ।
शची ज्येष्ठा च लक्ष्मीश्च [6]तथा चान्याश्च शक्तयः ॥ १४२ ॥

कोटिशक्तय एता वै गौरीदेहसमुद्भवाः ।
शक्तिभेदो विशेषेण समासात् परिकीर्तितः ॥ १४३ ॥

---

१. पञ्चविंशतिप्रकारेण रूपं प्रति पृथक् पृथक् ।
महेशस्य सहस्रांशाद् रुद्रदेवसमुद्भवः ॥
तन्महेश्वरकोट्यंशाद् विष्णुदेवसमुद्भवः ।
विष्णुदेवस्य कोट्यंशाद् ब्रह्मदेवसमुद्भवः ॥
नेत्रेषु सव्ये वोर्ध्वे च सूर्यसोमाग्निसम्भवाः ।
घ्राणे वायुसमुत्पन्नाः श्रोत्रे कीलादि चोद्भवाः ॥
आस्ये ज्ञानं समुत्पन्नं गणेशस्तु गलोद्भवः । इति पुस्तकान्तरे ।

२. महेशस्वेदसमुद्भवाः ।
३. कोटिर्निमेषेण ।
४. इति स्मृताः ।
५. लक्ष्मी हि ।
६. तथा शान्ताश्च शक्तयः ।

शिवादयो महेशान्ता एकत्रिंशत् प्रकीर्तिताः ।
यो वेत्ति तत्त्वभेदं हि स पूजास्थापनार्हकः ॥ १४४ ॥

एवं त्रिमूर्तिभेदस्तु समासात् परिकीर्तितः ।
[1]तत्त्वभेदो मया [2]प्रोक्तो वर्णभेदमतः शृणु ॥ १४५ ॥

इति वातुले शुद्धाख्यतन्त्रे तत्त्वभेदो नाम
प्रथमः पटलः समाप्तः ॥

---

१. तत्त्वमिदं ।
२. प्रोक्तम् ।

In Public domain. Digitization Muthulakshmi Research Academy

द्वितीयः पटलः

अथातः संप्रवक्ष्यामि वर्णभेदविधिं परम् ।
[1]मन्त्राणामुद्भवं चैव वर्णानां च समुद्भवम् ॥ १ ॥

अकारादिक्षकारान्तमेकपञ्चाशदक्षरम्[2] ।
एते वर्णाः प्रशस्यन्ते कामितार्थप्रदायकाः ॥ २ ॥

[3]स्त्रीरूपाश्चैव पुंरूपास्तथा चोभयरूपकाः ।
[4]सर्वे वै देवतारूपाः प्रत्येकं वर्णरूपधृत् ॥ ३ ॥

वर्णो बीजं तथार्णं च लिङ्गमक्षरमात्रकम् ।
[5]एतानि षट् च नामानि वर्णपर्यायवाचकाः ॥ ४ ॥

[6]तेषां समुद्भवं नामरूपभेदं तथांशकम् ।
तत्त्वमन्त्रादिभेदश्च अधिदैवफलं तथा ॥ ५ ॥

स्थूलसूक्ष्माकृतिं चैव जीवोपाधिविभेदकम् ।
एतद् भेदं महासेन संक्षेपाच्छृणु षण्मुख ॥ ६ ॥

शिवतत्त्वे परे सूक्ष्मे बिन्दुरूपं तु जायते ।
बिन्दोर्नादः समुत्पन्नो नादाच्छक्तिरजायत ॥ ७ ॥

शक्तेस्तु जायते शब्दः [7]शब्दाज्जातं तु वाग्भवम् ।
वाग्भवाच्च कला जाताः कलाभ्यो विकलास्तथा ॥ ८ ॥

तस्माद्वै वाचको मन्त्रो मन्त्रस्तैरेव भिद्यते ।
एष सृष्टिक्रमः प्रोक्तस्तेषां लक्षणमुच्यते ॥ ९ ॥

---

१. मन्त्राणामुद्भवत्वं च ।
२. क्षकारान्ता एकपञ्चाशदक्षरा ।
३. स्त्रीरूपा इव ।
४. सर्वे च ।
५. एते वै ।
६. तेभ्यः ।
७. शब्दाज्जायेत वाग्भवम् ।

बिन्दुरूपा परा शक्तिर्नादश्चैवादिरीरितः[1] ।
शक्तिरिच्छेति विज्ञेया [2]शब्दश्च ज्ञानमीरितः ॥ १० ॥

वाग्भवः स्यात् क्रियाशक्तिः कला वै षोडश स्वराः ।
तेषां रूपं यथा प्रोक्तं प्रकृतिर्विकृतिस्तथा ॥ ११ ॥

प्रकृतिः सप्त वर्णाश्च विकृतिस्तु नवार्णकः ।
अकारश्च इकारश्च उकारश्च ऋकारकः ।
लृकारश्चैव एकार [3]ओकारश्च तथैव च ॥ १२ ॥

एते सप्त स्वराः प्रोक्ता प्रकृतिस्तु समीरिता ।
[4]शेषा विकृतयः प्रोक्तास्तेषामुद्भव उच्यते ॥ १३ ॥

अकारेऽजायताकार इकारे त्वीसमुद्भवः ।
उकारे चैव ऊकार ऋकारे ॠसमुद्भवः ॥ १४ ॥

लृकारादेव लॄकारः [5]एकारादैसमुद्भवः ।
[6]ओकारादौ तथा ज्ञेयः क्रमेणैव समुद्भवः ॥ १५ ॥

[7]एता विकृतयः प्रोक्ता आकारादिनवार्णकाः ।
अकारादिविसर्गान्ता एते वै षोडश स्वराः ॥ १६ ॥

कला मात्रा स्वरा जीवाः प्रकृतिर्विकृतिस्तथा ।
प्राणात्मानौ च देही च कलापर्यायवाचकाः ॥ १७ ॥

(एतानि दशनामानि कलानामेव युज्यते ।
कलाभेदमिदं प्रोक्तं विकलाभेदकं शृणु ॥ १८ ॥

ककारादिक्षकारान्ता वर्णाश्च विकलाः स्मृताः ।
ककारादीनि वर्णानि अकारे तु समुद्भवाः ॥ १९ ॥

---

१. रुच्यते ।
२. शब्दो ज्ञानमिहोच्यते ।
३. तथैवोकार एव च ।
४. शेषास्तु विकृतिः ।
५. एकारे त्वैसमुद्भवः ।
६. ओकारे चौकार ।
७. एते वै विकृतिः ।

In Public domain. Digitization Muthulakshmi Research Academy

ओकारे तु समुद्भूता यकारादि दश स्मृताः ।)
देहोपाधिशरीरश्च[1] क्षेत्राधारे तनुस्तथा ॥ २० ॥

व्यञ्जनं विकला शक्तिर्बिन्दुपर्यायवाचकाः ।
कलानां विकलानां तु [2]त्रीणि रूपाणि वक्ष्यते ॥ २१ ॥

शिवाग्निभूतरुद्राश्च त्रयोदशतिथिस्तथा ।
एते वै [3]स्वरवर्णाश्च पुंलिङ्गाश्चेति कीर्तिताः ॥ २२ ॥

पक्षवेदा रसो भानुर्मनुश्चैवाधिकारकम् ।
एतानि षट्च [4]बीजानि स्त्रीलिङ्गाश्चेति कीर्तिताः ॥ २३ ॥

ऋ-ॠ-ऌ-ॡ च चत्वारो नपुंसकमिति स्मृताः ।
ककारश्च गकारश्च चकारश्च जकारकः ॥ २४ ॥

टकारश्च डकारश्च तकारश्च दकारकः ।
पकारश्च बकारश्च [5]षकारश्च हकारकः ॥ २५ ॥

एते द्वादशवर्णाश्च पुंलिङ्गाश्चेति कीर्तिताः ।
खकारश्च घकारश्च छकारश्च झकारकः ॥ २६ ॥

ठकारश्च ढकारश्च थकारश्च धकारकः ।
फकारश्च भकारश्च शकारश्च सकारकः ॥ २७ ॥

एतानि भानुबीजानि जायाश्चेति प्रकीर्तिताः ।
शेषान् नपुंसकान् विद्यात् त्रयो भेदा इति स्मृताः ॥ २८ ॥

अकारादित्रयो व्योम ईकारादित्रयोऽनिलः ।
[6]उकारादित्रिवर्णाश्च वैश्वानर इति स्मृताः ॥ २९ ॥

एकारादित्रयो ह्याप ओकारादित्रयो मही ।
प्रकृतिस्तत्त्वबीजं[7] स्याद् विकृतिर्मूर्तिरुच्यते[8] ॥ ३० ॥

---

१. देहोपाधिशरीराणि ।
२. विकलानाञ्च रूपत्रयमिहोच्यते ।
३. रसवर्णाश्च ।
४. नामानि ।
५. क्षकारश्च ।
६. उकारादीनि वर्णानि तेषामग्निरिति स्मृतः ।
७. ह्रस्वभेदः ।
८. मूर्तिरीरिता ।

[1]प्रभावं विकलाः प्रोक्ता इत्येवं त्रिविधं भवेत् ।
प्रकृतिर्ह्रस्वमित्युक्ता विकृतिर्दीर्घमीरिता[2] ॥ ३१ ॥

एकमात्रो भवेद्ध्रस्वो द्विमात्रो दीर्घ [3]इष्यते ।
(त्रिमात्रस्तु प्लुतो ज्ञेयो [4]व्यञ्जनं त्वर्धमात्रकम्)
व्यञ्जनं त्वर्धमात्रं स्यादित्येतल्लक्षणं भवेत् ॥ ३२ ॥

अकारः सर्वदैवत्यं रक्तं सर्ववशीकरम् ।
आकारः स्यात्परा शक्तिः स्वेदमाकर्षणं भवेत् ॥ ३३ ॥

इकारो विष्णुदैवत्यं श्यामं रक्षाकरं भवेत् ।
[5]मायाशक्तिरितीकारः पीतं स्त्रीणां वशीकरम् ॥ ३४ ॥

उकारो वास्तुदैवत्यं कृष्णं राज्यवशीकरम् ।
ऊकारो [6]भूमिदेवी च श्यामं लोकवशीकरम् ॥ ३५ ॥

ऋकारो ब्रह्मणो ज्ञेयं पीतं ग्रहविनाशकम् ।
शिखण्डिरूपं ॠकारमञ्जनं ज्वरनाशकम् ॥ ३६ ॥

अश्विनीभ्यां ऌ-ॡ चैव श्वेतरक्तं ज्वरापहम् ।
एकारो वीरभद्रं स्यात् पीतं सर्वार्थसिद्धिदम् ॥ ३७ ॥

ऐकारं वाग्भवं विद्यात् स्फाटिकं ज्ञानसिद्धिदम् ।
ओकारमीश्वरं विद्याज्ज्योतिः सर्वफलप्रदम् ॥ ३८ ॥

औकारं आदिशक्तिः स्याच्छुक्लं [7]सर्वार्थसिद्धिदम् ।
अङ्कारस्तु महेशः स्याद् रक्तवर्णं सुखप्रदम् ॥ ३९ ॥

अकारः कालरुद्रश्च रक्तं पाशनिकृन्तनम् ।
प्राजापत्यं ककारश्च पीतं [8]पुष्टिकरं भवेत् ॥ ४० ॥

---

१. विभागो विकलः प्रोक्तः ।
२. सुच्यते ।
३. उच्यते ।
४. विकलम् ।
५. मायाशक्तिस्तु ईकारः ।
६. भूमिदैवत्यम् ।
७. सर्वत्र सिद्धिदम् ।
८. वृष्टिकरं भवेत् ।

२५

In Public domain. Digitization Muthulakshmi Research Academy

खकारं जाह्नवी ज्ञेयं क्षीराभं पापनाशनम् ।
गकारं [1]गणरूपं स्याद् रक्ताभं विघ्ननाशनम् ॥ ४१ ॥

घकारं भैरवं ज्ञेयं मुक्ताभं शत्रुनाशनम् ।
ङकारं कालबीजं स्यात् कालं [2]सर्वजयं भवेत् ॥ ४२ ॥

चकारं चण्डरुद्रं स्यादञ्जनं त्रिपुरापहम् ।
छकारो भद्रकाली स्याद्राजावर्तं जयप्रदम् ॥ ४३ ॥

जकारो [3]जम्भहा ज्ञेयं रक्ताभश्च जयावहम् ।
झकारमर्धनारी स्यात् [4]श्यामं रक्तजयावहम् ॥ ४४ ॥

ञकारं कोटि विज्ञेयं पीतं रोगविनाशनम् ।
भृङ्गीशः स्यात् टकारन्तु रक्तवर्णसुखावहम् ॥ ४५ ॥

ठकारं चन्द्रबीजं स्यात् श्वेतं मृत्युविनाशनम् ।
डकारं चैकनेत्रं स्यात् पीतं कालजयं भवेत् ॥ ४६ ॥

ढकारं यमबीजं स्यान्नीलं मृत्युविनाशनम् ।
णकारं नन्दिबीजं स्याद् रक्ताभं चार्थसिद्धिदम् ॥ ४७ ॥

तकारं वास्तुदैवत्यं श्वेतं सर्वजयं भवेत् ।
थकारं धर्मिणो ज्ञेयं कुन्दाभं स्याज्जयप्रदम् ॥ ४८ ॥

दुर्गाबीजं दकारं स्यात् श्यामं सर्वार्थसिद्धिदम् ।
धकारं धनदं प्रोक्तं पीताभं चार्थसिद्धिदम् ॥ ४९ ॥

नकारं चैव सावित्री स्फाटिकं पापनाशनम् ।
पकारं पर्जबीजं स्याच्छुक्लाभं वृष्टिसिद्धिदम् ॥ ५० ॥

फकारं पाशुपत्यं स्याद् [5]ज्ञानं पापनिकृन्तनम् ।
बकारस्तु त्रिमूर्तिः स्यात् पीतं सर्वार्थसिद्धिदम् ॥ ५१ ॥

१. गणबीजं स्यात् ।
२. सर्वं जयं भवेत् ।
३. जम्भभित् ।
४. सर्वं ।
५. श्वेतं पाशनिकृन्तनम् ।

भकारं भार्गवं विद्याद् रक्तं सर्वार्थसिद्धिदम् ।
मकारं मदनं विद्याच्छाम्यं सर्वंजयप्रदम् ॥ ५२ ॥

यकारं वायुदैवत्यं कृष्णमुच्चाटनं भवेत् ।
रकारं वह्निदैवत्यं रक्ताभं संहृतिर्भवेत् ॥ ५३ ॥

लकारं क्षितितत्त्वं स्यात् पीतं स्यात् स्तम्भनं भवेत् ।
वारणं स्याद् वकारं तु शुक्लाभं रोगनाशनम् ॥ ५४ ॥

लक्ष्मीरूपं शकारं स्याद्धेमाभं श्रीकरं भवेत् ।
षकारं द्वादशादित्यं रक्तं सर्वार्थसिद्धिदम् ॥ ५५ ॥

सकारं शक्तिरूपं स्याद् रक्तं स्थितिकरं भवेत् ।
हकारं शिवबीजं स्याच्छुद्धस्फटिकसन्निभम् ॥ ५६ ॥

अणिमाद्यष्टसिद्धिं च भुक्तिमुक्तिप्रदायकम् ।
ळकारं चात्मतत्त्वं स्याद् रक्ताभं सर्वसिद्धिदम् ॥ ५७ ॥

[1]विद्यातत्त्वं क्षकारं स्यात् क्षीराभश्च सुखप्रदम् ।
इत्येते ह्यधिदेवाश्च फलं वर्णक्रमेण तु ॥ ५८ ॥

अकारादिक्षकारान्ताः समासात् परिकीर्तिताः ।
कला जीवमिति ख्यातं विकला देहमुच्यते ॥ ५९ ॥

कलाश्च विकलाश्चैव देहिदेहमिति स्मृतम् ।
देहिरूपं द्विधा प्रोक्तं स्थूलं सूक्ष्मं तथैव च ॥ ६० ॥

देहमेकं विनिर्दिष्टं केवलं सूक्ष्ममुच्यते ।
अकारादिविसर्गान्तं केवलं तु स्वराकृति ॥ ६१ ॥

तत्स्थूलमिति विज्ञेयं सूक्ष्मं मध्यस्थितिर्भवेत् ।
ककारादीनि वर्णानि विकलाश्चेति कीर्तिताः ॥ ६२ ॥

तद्रूपं चार्धमात्रं तु सूक्ष्मं रूपमिहोच्यते ।
एवं कला च विकला स्थूलसूक्ष्माकृतिर्भवेत् ॥ ६३ ॥

१. विद्याबीजम् ।

In Public domain. Digitization Muthulakshmi Research Academy

कलानां तत्त्ववर्णानि संजीवार्णमिति स्मृतम् ।
कलाहीनं तु यद्वर्णं देहं तस्य विनिर्दिशेत् ॥ ६४ ॥
देहिदेहे सुसंयोज्य जीवे जीवं न योजयेत् ।
सर्वेषां देहभेदोऽस्ति ह्यात्मभेदो न विद्यते ॥ ६५ ॥
आत्मा च जीवमित्युक्तो जीवो जीवमिति स्मृतम् ।
तस्माज्जीवात् परं नास्ति पश्चान्न च विनिर्दिशेत् ॥ ६६ ॥
तस्माद् वै जीवदेहेषु कलाबीजं सुयोजयेत् ।
प्रत्येकं वर्णरूपं च देवतात्मकमुच्यते ॥ ६७ ॥
देवानां बीजनामानि वर्णास्तत्र प्रकल्पिताः ।
तस्माद् बीजानि चोक्तानि ज्ञात्वा मन्त्रान् समुद्धरेत् ॥ ६८ ॥
देवातास्थापने काले लिङ्गे वा कौतुकेऽपि वा ।
दीक्षायां प्रोक्षणे काले सकलीकरणे तथा ॥ ६९ ॥
बीजानि विन्यसेद्, धीमान् मूर्धादिक्रमशस्तथा ।
एवमेव क्रमेणैव ज्ञात्वा वर्णान् विशेषतः ॥ ७० ॥
तत्तद्वर्णाकृतिं ध्यात्वा जपेत् सर्वार्थसिद्धिदम् ।
वर्णभेदो मया प्रोक्तश्चक्रभेदमतः शृणु ॥ ७१ ॥

इति श्रीवातुले शुद्धाख्यतन्त्रे वर्णभेदो नाम
द्वितीयः पटलः समाप्तः ॥

अथ तृतीयः पटलः

अथातः संप्रवक्ष्यामि चक्रभेदविधिं परम् ।
सर्वदेवप्रियार्थाय सर्वलोकहिताय च ॥ १ ॥
मन्त्राणां बोधनार्थाय चक्ररूपं प्रकीर्तितम् ।
सर्वदेवमयं चक्रं सर्वं वर्णात्मकं विदुः ॥ २ ॥
चक्ररूपं तु तत्साक्षाच्छिवज्ञानस्वरूपकम् ।
तस्मात् तस्य स्वरूपं तु लक्षणं चाधिदैवतम् ॥ ३ ॥
वर्णन्यासक्रमं चैव संक्षेपाच्छृणु षण्मुख ।
महेन्द्रे मलये सह्ये[1] केदारे मन्दराचले ॥ ४ ॥
गङ्गातीरे तथा विन्ध्ये गह्वरे वाब्धितीरके ।
देवालये गवां गोष्ठे [2]नदीतीरतडागयोः ॥ ५ ॥
[3]अन्येषु शुद्धदेशेषु देशिकस्य गृहेऽपि[4] वा ।
इत्येतेषूक्तदेशेषु चक्रमुद्धारयेत् क्रमात् ॥ ६ ॥
भूप्रदेशे शुभे रम्ये निम्नोन्नतविवर्जिते ।
नाभिमात्रं खनित्वा [5]कुं पांशुना पूरयेत्ततः ॥ ७ ॥
ततोर्ध्वे मण्डपं कुर्याद् द्वादशस्तम्भसंयुतम् ।
चतुर्द्वारसमायुक्तं रन्ध्यास्ताभिरलंकृतम् ॥ ८ ॥
वितानध्वजसंयुक्तं दर्भमालासमायुतम् ।
सर्वालङ्कारसंयुक्तं तरङ्गैणैव वेष्टितम् ॥ ९ ॥
दर्पणोदरसांकाश्यं गोमयेनानुलेपयेत्[6] ।
देशिकस्तु शुचिर्भूत्वा क्षीरस्रुग्विजितेन्द्रियः ॥ १० ॥

---

१. सिंहे । २. नदीतीरतडाके ।
३. पुण्येषु । ४. तथा ।
५. तु । ६. विलेपयेत् ।

In Public domain. Digitization Muthulakshmi Research Academy

[1]पूर्वरात्रोपवासी च प्रभाते यन्त्रमुद्धरेत् ।
सुस्नायाचम्य विधिवत् सकलीकृतविग्रहः ॥ ११ ॥

पुण्याहं वाचयित्वा च प्रोक्षयेद् [2]हृदयेन तु ।
रङ्गेण धातुना चैव [3]तन्मध्ये च क्रमाल्लिखेत् ॥ १२ ॥

पूर्वापरगतं तं तु [4]युग्मसूत्रं तु कारयेत् ।
विस्तारं द्वादशाङ्गुल्यं तथा वै दक्षिणोत्तरम् ॥ १३ ॥

मध्यमे चतुरस्रं स्याद् वृत्तं तत्कर्णिका भवेत् ।
युग्माङ्गुलेन तद्बाह्ये त्रिवृत्तं भ्रामयेद् बुधः ॥ १४ ॥

एकाङ्गुलेन तद्बाह्ये त्रीणि वृत्तानि कारयेत् ।
बाह्ये तु मुकुलाकाराद् द्वात्रिंशत् परितो [5]भवेत् ॥ १५ ॥

कर्णिकायास्तु परितश्चाष्टपत्राणि[6] वै लिखेत् ।
तद्बाह्ये चाष्टपत्राणि कृत्वा चोपदलानि वै ॥ १६ ॥

अष्टदिक्षु [7]समन्ताच्च पक्षे पक्षे गुणान् [8]गुणान् ।
तृतीयावरणे बाह्ये दलांश्चोपदलान् कुरु ॥ १७ ॥

[9]कर्णिकामध्यमे कुर्याद् रन्ध्रं तत्सूक्ष्मकर्णिका ।
तद्बाह्ये परितो लेख्यं चतुष्पत्रं सकेशरम् ॥ १८ ॥

राजसेनैव सूत्रं तु सात्त्विकेन दलानि वै ।
कर्णिकां पीतवर्णेन [10]बीजानि तामसेन तु ॥ १९ ॥

रक्तकृष्णस्थितेनैव बाह्यवृत्तत्रयं लिखेत् ।
तद्बाह्ये मुकुलान् सर्वान् रक्तवर्णेन लेखयेत् ॥ २० ॥

---

१. पूर्वरात्राधिवासी च ।
२. हृद्गियेण तु ।
३. लेख्यकम् ।
४. तत्र ।
५. लिखेत्
६. चाष्टपत्रं समालिखेत् ।
७. समन्वात्तु ।
८. गुणम् ।
९. कर्णिकामध्यके ।
१०. सूत्रपातं तु कारयेत् ।

चक्रन्यासो मया प्रोक्तो देवतान्यास उच्यते ।
कर्णिकामध्यमे[1] पूज्या शक्तिराधाररूपिणी ॥ २१ ॥

अम्बिकादिचतुःशक्तीः चतुष्पत्रेषु संयजेत् ।
वामादिशक्तयश्चाष्टौ प्रथमावरणे यजेत् ॥ २२ ॥

अष्टमूर्तिगणाश्चैव द्वितीयावरणे यजेत् ।
विद्येशान् लोकपालांश्च वसूंश्चैव तृतीयके ॥ २३ ॥

बाह्यरेखात्रयं पूज्यं मण्डलत्रितयं तथा ।
तत्पत्रे मुकुलाकारे वास्तुदेवान् प्रपूजयेत् ॥ २४ ॥

गन्धपुष्पादिभिश्चैव पूर्वादीनि स्वनामतः ।
देवतान्यासमेवोक्तं वर्णन्यासमथोच्यते ॥ २५ ॥

कर्णिकायां तु तन्मध्ये शिवबीजं तु विन्यसेत् ।
पूर्वपत्रे न्यसेद् बिन्दुमात्मबीजं तु दक्षिणे ॥ २६ ॥

वारुणे सूक्ष्मनादं तु विद्याबीजं तथोत्तरे ।
एवं तत्तद्दले न्यसेत् पञ्चरूपं षडानन ॥ २७ ॥

तत्तद्बाह्यदलेष्वेवं[2] क्रमाद्वर्णान् प्रविन्यसेत् ।
एकद्वित्रितये चैव एकद्वित्रितयं न्यसेत् ॥ २८ ॥

सश्च अश्च समूर्तिश्च कश्च भावश्च गश्च वै ।
सश्च इश्च समूर्तिश्च घश्च भावश्च चश्च वै ॥ २९ ॥

शाश्च उश्च समूर्तिश्च छश्च भावश्च झश्च वै ।
वश्च ऋश्च समूर्तिश्च यश्च भावश्च ठश्च वै ॥ ३० ॥

लश्च ऌञ्च समूर्तिश्च डश्च भावश्च णश्च वै ।
रश्च एश्च समूर्तिश्च तश्च भावश्च दश्च वै ॥ ३१ ॥

यश्च ओश्च समूर्तिश्च धञ्च भावञ्च पञ्च वै ।
मञ्च अञ्च समूर्तिञ्च फञ्च भावञ्च भञ्च वै ॥ ३२ ॥

---

१. कर्णिकामध्यके ।
२. बाह्यदले सर्वान् ।

In Public domain. Digitization Muthulakshmi Research Academy

[1]एतान् वर्णांश्च पूर्वादीन् विन्यसेत् प्रथमादिषु ।
एतच्चक्रं महासेन रहस्यमतिदुर्लभम् ॥ ३३ ॥
वर्णानामधिदेवांश्च पूजयेत्तु यथाक्रमम् ।
प्रासादादीनि मन्त्राणि सर्वमस्मिन् व्यवस्थितम् ॥ ३४ ॥
तच्चक्रं पूजयेन्नित्यं सर्वपूजासमं भवेत् ।
रोचनाकुङ्कुमोपेतैः[2] कर्पूरागुरुचन्दनैः ॥ ३५ ॥
भूर्जपत्रे लिखेत् चक्रं गुलिकां कारयेद् बुधः ।
शिरसा धारयित्वा तु सर्वकामार्थसिद्धिदम् ॥ ३६ ॥
आयुरारोग्यमैश्वर्यं, पुत्रपौत्राभिवर्धनम्[3] ।
सर्वरक्षाकरं चैव सर्वव्याधिनिवारकम्[4] ॥ ३७ ॥
सर्वदुःखप्रशमनं सर्वक्षुद्रनिवारणम् ।
भूतप्रेतपिशाचाश्च वेतालब्रह्मराक्षसाः ॥ ३८ ॥
यन्त्ररूपधरं दृष्ट्वा दूराद् गच्छन्ति भीरवः ।
चक्रभेदो मया प्रोक्तो वर्गभेदमथ शृणु ॥ ३९ ॥

इति श्रीवातुले शुद्धाख्यतन्त्रे चक्रभेदो नाम
तृतीयः पटलः समाप्तः ॥

---

1. एनान् ।
2. रोचनाकुङ्कुमाभ्यां तु ।
3. पुत्रपौत्रादिवर्धनम् ।
4. विदारकम् ।

अथ चतुर्थः पटलः

वर्गभेदं प्रवक्ष्यामि समासाच्छृणु षण्मुख ।
वर्गस्तु त्रिविधः[1], प्रोक्तः प्रथमः[2] स्थितिवर्गकः ॥ १ ॥
[3]सृष्टिवर्गो द्वितीयः स्यात् संहारस्तु तृतीयकः ।
[4]स्थितिमार्गस्त्रिवर्गः स्यात् सृष्टिश्चाष्टविधा भवेत् ॥ २ ॥
संहारः पञ्चवर्गः स्यात् तेषां लक्षणमुच्यते ।
[5]चक्रे यथा स्थिता वर्णा यथा वै स्थितिरीरिता[6] ॥ ३ ॥
[7]सकाराद्यष्टवर्णाश्च प्रथमावरणे लिखेत् ।
प्रथमो वर्ग इत्युक्तः सात्त्विकं[8] नामधेयकम् ॥ ४ ॥
द्वितीयावरणे वर्णा हकाराद्याश्च षोडश ।
द्वितीयवर्ग इत्युक्तो राजसं[9] संप्रकीर्तितम् ॥ ५ ॥
तृतीये तु ककारादिचतुर्विंशतिवर्णकाः[10] ।
तृतीयो वर्ग इत्युक्तस्तामसं [11]नामधेयकम् ॥ ६ ॥
वर्गभेदो मया प्रोक्तः स्थितिमार्गे[12] प्रकीर्तितः ।
पञ्च प्रासादमन्त्रांश्च स्थितिमार्गेण चोद्धरेत् ॥ ७ ॥
एवं स्थितिक्रमः प्रोक्तः सृष्टिमार्गं ततः शृणु ।
अकारादिक्षकारान्तवर्णानां सृष्टिरुच्यते ॥ ८ ॥

---

1. तृतयः ।
2. उच्यते ।
3. द्वितीयः सृष्टिवर्गकः ।
4. स्थितिमात्रम् ।
5. चक्रे यथा स्थितं वर्णं ।
6. रुच्यते ।
7. प्रथमावरणे वर्गः सकारादीनि चाष्टकम् ।
8. चोच्यते ।
9. राजसं तु प्रशस्यते ।
10. चतुर्विंशाक्षरं तथा ।
11. चेति कीर्तितम् ।
12. मार्गः ।

In Public domain. Digitization Muthulakshmi Research Academy

तस्मात् सृष्टिक्रमेणैव [1]वक्ष्यन्ते चाष्टवर्गकाः ।
अवर्गं प्रथमं विद्यादैन्द्रवर्ग उदाहृतः ॥ ९ ॥
द्वितीयस्तु [2]कवर्गश्च वह्निवर्गः प्रकीर्तितः[3] ।
चवर्गस्तु तृतीयश्च याम्यवर्ग उदाहृतः ॥ १० ॥
टवर्गस्तु चतुर्थश्च नैर्ऋतो वर्ग ईरितः[4] ।
पञ्चमस्तु तवर्गश्च वारुणो वर्ग ईरितः[4] ॥ ११ ॥
षष्ठं विद्यात् पवर्गश्च मरुद्वर्ग उदाहृतः ।
सप्तमस्तु यवर्गश्च कौबेरो वर्ग ईरितः[4] ॥ १२ ॥
शवर्गं चाष्टमं विद्यादीशवर्ग उदाहृतः ।
एते वै चाष्टवर्गास्ते सृष्टिमार्ग उदाहृतः ॥ १३ ॥
सदाशिवस्य मन्त्राणां पञ्चब्रह्माङ्गमेव च ।
सौम्यमन्त्रान् समस्तांश्च सृष्टिमार्गेण चोद्धरेत् ॥ १४ ॥
एवं सृष्टिक्रमः प्रोक्तः संहारश्च ततः शृणु ।
क्षकारादि अकारान्तं संहार इति कीर्तितः[5] ॥ १५ ॥
क्षकारादि अकारान्तं [6]दशार्णं प्रथमं विदुः ।
पार्थिवो वर्ग इत्युक्तो मकारादि दशाक्षरम् ॥ १६ ॥
द्वितीयो वर्ग इत्येव[7] आपो वर्ग उदाहृतः ।
पकारादि चकारान्तं तृतीयं चानलं विदुः ॥ १७ ॥
तकारादि ककारान्तं चतुर्थं मारुतं विदुः ।
(ङकारादि चैकारान्तं दशार्णं मारुतं विदुः ।
एकारादि ह्यकारान्तं रुद्रार्णं व्योमवर्गकम् ॥)
अःकारादि अकारान्तं रुद्रान्तं व्योमवर्गकम् ॥ १८ ॥

१. अष्टवर्गाणि चोच्यते । २. कवर्गः स्यात् ।
३. उदाहृतः । ४. उच्यते ।
५. उच्यते । ६. दशकम् ।
७. इत्युक्तो हि ।

एते वै पञ्चवर्गास्ते संहारेति प्रकीर्तिताः ।
समस्तान् रुद्रमन्त्रांश्च[1] संहारेण समुद्धरेत् ॥ १९ ॥
एवं त्रिवर्गभेदास्ते[2] कीर्तिताश्च[3] समासतः ।
वर्गभेदो मया प्रोक्तो वर्णनामान्यथ शृणु ॥ २० ॥
चक्रे तु कर्णिकादीनि वर्णानि[4] च यथाक्रमम् ।
वक्ष्ये नामानि संक्षेपाच्छृणु तत्त्वं शिवादिकम् ॥ २१ ॥
नादं गुह्यं परं जीवं देहिभूतश्च पञ्चमम् ।
सान्तं तत्त्वान्तभूतान्तं शिवार्णं शून्यमव्ययम् ॥ २२ ॥
सूक्ष्मत्वाद् घोषरूपत्वान्नादमित्यभिधीयते ।
चराचरादिभूतेषु जीवरूपं हृदि स्थितम् ॥ २३ ॥
तस्माद् गुह्यमिदं प्रोक्तं परं भावात्परं स्थितम् ।
जीवः शिव इति ज्ञेयस्तस्माज्जीवः [5]शिवः स्मृतः ॥ २४ ॥
शिवाद्यवनिपर्यन्तं देहत्वाद्देहि चोच्यते ।
[6]आकाशत्वात् सजीवत्वादुद्भूतश्चेति कीर्तितम् ॥ २५ ॥
तत्त्वाद्येन क्रमाद् व्योम पञ्चतत्त्वाच्च पञ्चमम् ।
सकारस्य परं तस्मात् सान्तं चेति प्रकीर्तितम् ॥ २६ ॥
कलादि च शिवान्तत्वात् तत्त्वान्तमिति कीर्तितम् ।
पृथिव्यादिक्रमाद् व्योम भूतान्तमिति कीर्तितम् ॥ २७ ॥
सर्वव्यापिप्रभावत्वाच्छिवार्णं चेति[7] कीर्तितम् ।
वाङ्मनोऽतीतभावत्वाच्छून्यं चेति प्रकीर्तितम् ॥ २८ ॥
अक्षीणत्वान्महासेन अव्ययं चेति कीर्तितम् ।
[8]पर्यायनामान्येतानि हकारस्य स्मृतानि च ॥ २९ ॥

१. रुद्रमन्त्राणि सर्वाणि । २. भेदानि ।
३. कीर्तितानि । ४. वर्णानि तु ।
५. इति । ६. अकायत्वादजीवत्वात् ।
७. मिति कीर्तितम् । ८. एते पर्यायनामानि हकारस्य विधीयते ।

In Public domain. Digitization Muthulakshmi Research Academy

[1]कर्णिकासंस्थितं बीजमिदं च परिकीर्तितम् ।
प्रवक्ष्ये केसराणाञ्च चतुष्पात्रेषु वर्णकान् ॥ ३० ॥
आधारशक्तिकार्याणि परबिन्दुरनुक्रमात् ।
बिन्दोः पर्यायनामानि पञ्चैतानि स्मृतानि च ॥ ३१ ॥
ळकारमात्मबीजञ्च देहिक्षेत्रज्ञभोगिनः ।
[2]एतानि पञ्चनामानि ळकारस्योदितानि च ॥ ३२ ॥
आधेयं च शिवश्चैव करणं परनामकम् ।
नादपर्यायनामानि पञ्चैतानि स्मृतानि च ॥ ३३ ॥
[3]विद्या बीजं क्षकारश्च कूटवर्णं तथैव च ।
वर्गान्तं चैव पञ्चैते क्षकारस्य प्रकीर्तिताः ॥ ३४ ॥
बिन्द्वादिवेदबीजानि कर्णिकर्णा इति स्मृताः ।
सकारः शक्तिबीजञ्च[4] प्रथमं शुक्लधातुकम् ॥ ३५ ॥
षकारो द्वितयं भानुरविमज्ञादिवाकराः ।
शकारं श्री रमा लक्ष्मीरस्थि च त्रितयं विदुः ॥ ३६ ॥
वकारो वारुणो[5]ऽप्यापश्चतुर्थभेद[6] ईरितः ।
लकारः पञ्चमं चैन्द्रमासञ्च धरणी मही ॥ ३७ ॥
रकारश्चानलं रक्तं षष्ठं क्रोधश्च पावकः ।
यकारश्चानिलः स्नायुः सप्तमो मरुतस्ततः ॥ ३८ ॥

---

१. कर्णिका बीजमेवोक्तं केसराणि तथोच्यते ।
आधारशक्तिकार्यञ्च परो बिन्दुरिति स्मृतः ॥
एते वै पञ्चनामानि बिन्दुपर्यायवाचकाः ।
एकारञ्च शिवा ध्येयं परं नादान्तमेव च ।
एते वै पञ्च नामानि नादपर्यायवाचकाः ॥
२. एते वै पञ्चनामानि ककारस्याभिधीयते ।
३. बिन्द्वादिचतुर्थानि कर्णिकाबीजमिष्यते ।
४. बीजं स्यात् ।
५. ह्याप ।
६. मेदसि स्थितम्

मकारः कालमृत्युश्च अष्टमं मृत्युकारकम् ।
[1]एतानि चाष्टवर्गस्य नामान्येवं स्मृतानि च ॥ ३९ ॥
द्वितीयस्तु कला ज्ञेयस्तत्कलाद्यक्षरं शृणु ।
[2]आदिवर्णादिबीजञ्च वर्गादिश्च कलादि च ॥ ४० ॥
स्वरादिश्चैव मात्रादिरादिप्रकृतिरेव च ।
जीवादिश्च कला मात्रा आदिश्चैव स्वरस्तथा ॥ ४१ ॥
एते पर्यायनामानि [3]अकारस्य विधीयते ।
अकारादीनि शेषाणि कलाश्चेति प्रकीर्तिताः ॥ ४२ ॥
तृतीयवर्णे वर्णाश्च विकलाश्च प्रकीर्तिताः ।
वर्णानां चैव वर्गाणामेवमेवं प्रकीर्तितम् ॥ ४३ ॥
एवमेव वर्गवर्णादि ज्ञात्वा मन्त्रान् समुद्धरेत् ।
वर्गभेदो मया प्रोक्तो मन्त्रभेदमथ शृणु ॥ ४४ ॥

इति श्रीवातुले शुद्धाख्यतन्त्रे वर्गभेदो नाम
चतुर्थः पटलः समाप्तः ॥

---

१. एते प्रथमवर्गस्य स्वेवं नाम प्रकीर्तिताः ।
२. आदिबीजञ्च वर्णादि ।
३. ज्ञात्वा मन्त्रान् समुद्धरेत् ।

In Public domain. Digitization Muthulakshmi Research Academy

अथ पञ्चमः पटलः

अथातः संप्रक्ष्यामि मन्त्रभेदविधिं परम् ।
भुक्तिदं मुक्तिदं चैव सर्वकामार्थसिद्धिदम् ॥ १ ॥

मन्त्रस्तु देवतारूपं मन्त्ररूपमिदं जगत् ।
परार्द्धकोटिमन्त्राश्च शिववक्त्राद्विनिर्गताः ॥ २ ॥

कर्षणादिक्रियाः सर्वा मन्त्रेणैव प्रकीर्तिताः ।
तस्मान्मन्त्रक्रियार्थत्वाद्विना मन्त्रं क्रिया न च ॥ ३ ॥

मन्त्रेण देवता स्थाप्या मन्त्रेण यजनादयः ।
स्नानं मन्त्रेण कर्तव्यं मन्त्रेणाहुतितर्पणम् ॥ ४ ॥

प्रायश्चित्तं तु मन्त्रेण दीक्षा मन्त्रेण चैव हि ।
अणिमादीनि मन्त्रेण सालोक्यादिपदं तथा ॥ ५ ॥

मन्त्रेण पातकादीनि मुच्यन्ते सर्वजन्मिनाम् ।
सर्वमन्त्रक्रियाश्चैव मन्त्रं शृणु षडानन ॥ ६ ॥

मननं सर्वपक्षेषु त्राणं संसारसागरात् ।
मननत्राणधर्मत्वाद्[1] मन्त्र इत्यभिधीयते ॥ ७ ॥

[2]आह्वानतः स्वनाम्ना तु जनः संनिहितो [3]यथा ।
तथा मन्त्रप्रयोगेण शिवः[4] सन्निहितो भवेत् ॥ ८ ॥

तस्माद् मन्त्रं महासेन रहस्यं न प्रकाशय ।
पूर्वोक्तदेशे कृत्वा तु मण्टपं लक्षणान्वितम् ॥ ९ ॥

गोमयेनानुलिप्याथ मण्टपं भूषयेत् ततः ।
प्रोक्षयेदस्त्रमन्त्रेण तन्मध्ये चक्रमालिखेत् ॥ १० ॥

---

१. प्राणधर्मित्वात् ।
२. यथादरः ।
३. भवेत् ।
४. तत्र सन्निहितः शिवः ।

कर्णिकां केसरांश्चैव दलान्युपदलानि वै ।
क्रमेणैव तु संलिख्य चाधारादीन् प्रपूजयेत् ॥ ११ ॥

तन्मध्ये शिवपूजादीन् प्रकुर्यात् पूर्ववत् क्रमात् ।
तच्चक्रे स्थितिमार्गेण प्रासादं तु समुद्धरेत् ॥ १२ ॥

प्राशब्दः स्याच्छिवो ज्ञेयः साशब्दः शक्तिरुच्यते ।
तत्स्वरूपं तु दःशब्दस्त्रिवर्णमभिधीयते ॥ १३ ॥

दानेन मुक्तिदो यस्मात्तस्मात् प्रासाद उच्यते ।
अज्ञानज्ञानविज्ञेयं त्रिविधं विद्यते क्रमात् ॥ १४ ॥

अन्धकारवदज्ञानं [1]दीपवज्ज्ञानमुच्यते ।
ज्ञेयं भास्करवत् प्रोक्तमिति ज्ञानं विशिष्यते ॥ १५ ॥

शिवज्ञानात् परं ज्ञानं नहि लोकेषु विद्यते ।
प्रासादः पञ्चधा ज्ञेयः[2] तद्भेदो वक्ष्यतेऽधुना ॥ १६ ॥

शुद्धो मूलं तथा तत्त्वमादिरात्मेति पञ्चधा ।
प्रासादा[3] उदितास्तेषां शुद्धप्रासाद उच्यते ॥ १७ ॥

शुद्धः शिव इति प्रोक्तस्तस्माच्छुद्धः प्रकीर्तितः ।
नादाख्यं यत्परं बीजम् आदिस्वरसमन्वितम् ॥ १८ ॥

(ह इति)

तच्छुद्धमिति विज्ञेयं [4]सर्वभूतव्यवस्थितम् ।
मुक्तिदं परमं गुह्यं [5]सर्वसिद्धिप्रदायकम् ॥ १९ ॥

तद्विदित्वा महासेन देशिकः पाशभिद् भवेत् ।
शुद्धप्रासाद एवोक्तो मूलप्रासादमुच्यते ॥ २० ॥

सर्वेषामेव तत्त्वानां मूलं शिवमिति स्मृतम् ।
तस्माद् मूलमिति ज्ञेयं[6] मूलमन्त्रस्तदुच्यते ॥ २१ ॥

---

१. ज्ञानदीपवदुच्यते ।
२. प्रोक्तः ।
३. पञ्चप्रासादमित्युक्तम् ।
४. सर्वभूते ।
५. सर्वकारणकारणम् ।
६. प्रोक्तं ।

षष्ठं त्रयोदशान्तं च पञ्चमे विनियोजयेत् ।
शिवशक्तिसमायुक्तः शिवमन्त्र इति स्मृतः ॥ २२ ॥

(ह्रों इति)

शिवमेकं विजानीयाद् मन्त्रमूर्तिः परः शिवः ।
नादो किरीटमित्युक्तो बिन्दुर्वक्त्रमुदाहृतः ॥ २३ ॥
हकारो देह इत्युक्तो द्वौ शृङ्गौ च भुजौ तथा ।
वह्निपादद्वयं विद्यान्मन्त्रमूर्तिरुदाहृता ॥ २४ ॥
स्थूलं सूक्ष्मं परं चैव त्रिविधं तु प्रकीर्तितम् ।
स्थूलं वर्णाकृतिं विद्याच्छूक्ष्मं तच्छब्द उच्यते ॥ २५ ॥
अकारादिक्षकारान्तं पाञ्चभौतिकमुच्यते ।
पञ्च पञ्च प्रयुञ्जीत पञ्चाशद्वर्णमीरितम् ॥ २६ ॥
अन्तर्यत् पञ्चमं बीजं तत्परं परिकीर्तितम् ।
पाञ्चभौतिकसम्बन्धः शिवाधार इति स्मृतः ॥ २७ ॥
एवं ज्ञात्वा तु मन्त्रज्ञः सर्वपापात् प्रमुच्यते ।
एवं वै पञ्चभूतत्वं जीवप्रासाद उच्यते ॥ २८ ॥
ब्रह्मादिस्तम्भपर्यन्तं जगद्योनिश्चराचरम् ।
भूतं भव्यं भविष्यद्यत् प्रासादे सर्वमुद्धृतम् ॥ २९ ॥
मूलप्रासाद इत्युक्तस्तत्त्वप्रासाद उच्यते ।
तत्त्वं चैवादिबीजं च तत्त्वान्ते विनियोजयेत् ॥ ३० ॥

(ह्रूं इति)

कार्यकारणसंयुक्तं सर्वतत्त्वात्मकं विदुः ।
तत्त्वप्रासाद इत्युक्त आदिप्रासाद उच्यते ॥ ३१ ॥
प्रथमं चतुर्दशं चैव जीवान्ते विनियोजयेत् ।
आधाराधेयसंयुक्तमादिबीजमिहोच्यते ॥ ३२ ॥

(ह्रौं इति)

आदिशक्तिस्वबीजेन संयोगादभिधीयते ।
एतच्छिवमयं बीजं सर्वसिद्धिकरं परम् ॥ ३३ ॥

आदिप्रासाद इत्युक्त आत्मप्रासाद उच्यते ।
भूतान्तं तु समुद्धृत्य आदिप्रकृतिसंयुतम् ॥ ३४ ॥
प्रथमं तु समुद्धृत्य [1]षोडशस्वरसंयुतम् ।
तयोर्मध्यगता शक्तिरात्मबीजमिति स्मृतम् ॥ ३५ ॥

(ह्स इति)

हृत्सरोरुहमध्ये च संस्थितं सर्वकारणम् ।
आत्मप्रासाद इत्युक्तो जीवप्रासाद उच्यते ॥ ३६ ॥
एते वै शिवबीजत्वाच्छिवमन्त्रा इति स्मृताः ।
शुद्धादि चात्मपर्यन्तं स्थितिमार्गेण चोद्धृताः ॥ ३७ ॥
शिवमन्त्रो मया प्रोक्तः सदाशिवमथ शृणु ।
सादाख्यं साम्यरूपत्वात् सृष्टिमार्गेण चोद्धरेत् ॥ ३८ ॥
मोक्षदश्चाभिवृद्धिश्च , काम्यशान्तिकपौष्टिकाः ।
पञ्चाक्षरो मोक्षदः[2] स्यादभिवृद्धिः षडक्षरः ॥ ३९ ॥
काम्यमष्टाक्षरं विद्याच्छान्तिकं च नवाक्षरम् ।
पौष्टिकं दशबीजं स्याद् मन्त्राः पञ्चविधाः स्मृताः ॥ ४० ॥
ईशे [3]तुरीयमैन्द्रे च चतुर्दशकलान्वितम् ।
परापरसमायुक्तं शक्तिं चाधिकलान्वितम् ॥ ४१ ॥

(ह्रौं सदाशिवाय)

सोमान्तौ द्वित्रिकलोपेतौ सोमादित्वादिसंयुतम् ।
अयं [4]पञ्चाक्षरो मन्त्रः परमो मुक्तिदो भवेत् ॥ ४२ ॥
भूतान्तं तु समुद्धृत्य [5]चतुर्दशकलान्वितम् ।
कार्यकारणसंयुक्तमीशाद्यं [6]त्रिकलान्वितम् ॥ ४३ ॥

---

१. आदिप्रकृतिसंयुतम् ।
२. मोक्षदं पञ्चाक्षरं पञ्च ।
३. तुरीयमुद्धृत्य ऐन्द्रे चतुर्दशान्वितम् ।
४. पञ्चाक्षरमिदं प्रोक्तं मुक्तिदं परमं विदुः ।
५. सप्तसप्तस्वरान्वितम् ।
६. त्रिकलायुतम् ।

In Public domain. Digitization Muthulakshmi Research Academy

सोमान्तं द्विकलोपेतं सोमादित्वादिसंयुतम् ।
[1]वर्णान्तं चादिसंयुक्तं मारुतान्तं कलान्वितम् ॥ ४४ ॥

(ह्रौं शिवाय नम इति)

एवं षडक्षरः प्रोक्तः सर्वसिद्धिप्रदायकः ।
गुह्यं चतुर्दशोपेतं शिवशक्तिसमायुतम् ॥ ४५ ॥

वर्गादिजीवसंयुक्तं शक्तिशक्तिकलान्वितम् ।
(भूतान्तमादिप्रकृति कार्यकारणसंयुतम् ।
ईशे तृतीयवर्णश्च प्रथमस्वरसंयुतम् ।)
शक्तिमात्रादिसंयुक्तं वारुणे तु तृतीयकम् ॥ ४६ ॥

तृतीयं चास्थिसंयुक्तं सोमान्तं द्विकलायुतम् ।
अनिलादिकलोपेतमेवमष्टाक्षरं विदुः ॥ ४७ ॥

(ह्रौं हं सदाशिवाय इति)

एवमष्टाक्षरः प्रोक्तः सर्वसम्पत्प्रदायकः ।
भूतान्तं तु समुद्धृत्य [2]षट्पञ्चत्रिकलायुतम् ॥ ४८ ॥

कार्यकारणसंयुक्तं गुह्यं मात्रादिबिन्दुयुक् ।
शक्तिमात्रादिसंयुक्तं[3] सप्तमान्तं विसंयुतम् ॥ ४९ ॥

अनिलान्तं त्वादियुक्तं[4] लयादिवर्णादिकम् ।
तयोर्मध्यगतं यान्तमादिबीजेन संयुतम् ॥ ५० ॥

सप्तमाद्यं समुद्धृत्य षट्पञ्चककलायुतम् ।
बिन्दुनादसमायुक्तं नवाक्षरमिदं विदुः ॥ ५१ ॥

(ह्रौं हं स्वं मं क्षं रं तं यं मं इति)

एतदेव परं बीजं सर्वसिद्धिप्रदायकम् ।
परात्परं समुद्धृत्य चैन्द्रे चतुर्दशान्वितम् ॥ ५२ ॥

---

१. वर्णान्तिमसंयुक्तम् ।
२. चतुर्दशकलान्वितम् ।
३. गुह्यमात्रादिसंयुक्तं शक्तिं तस्योपरि न्यसेत् ।
४. जादिभूतान्तम् ।

कार्यकारणसंयुक्तं शक्तिबीजसमन्वितम् ।
ईशे तृतीयकं चाधोपरि द्वितीयजीवयुक् ॥ ५३ ॥

सप्तमान्तं विसंयुक्तं षष्ठान्तं षट्कलान्वितम् ।
भूतान्तं तु समुद्धृत्य वह्निं तस्योपरि न्यसेत् ॥ ५४ ॥

पञ्चमान्तं कलोपेतं भान्तमेकारसंयुतम् ।
पञ्चपञ्चमादिश्यात् षष्ठान्तं सप्तमादिकम् ॥ ५५ ॥

(ह्रौं सं सं ष्वं मूं ह्रूं में नं मं इति)

बिन्दुनादसमायुक्तं दशबीजमिहोच्यते ।
एते पञ्चविधाः प्रोक्ता मन्त्राः पञ्चाक्षरादयः ॥ ५६ ॥

सदाशिवमिदं प्रोक्तं महेशं शृणु षण्मुख ।
महेशं रुद्रमूर्तिः स्यात् संहारेण समुद्धरेत् ॥ ५७ ॥

तस्य भेदस्त्रिधा ज्ञेयः सृष्टिस्थितिलयं तथा ।
भूमौ तृतीयमुद्धृत्यं सलिलाद्यसमन्वितम् ॥ ५८ ॥

भूमौ नवार्णकं विद्यादम्बरे तु षडक्षरम् ।
आधाराधेयसंयुक्तं सृष्टिबीजमिहोच्यते ॥ ५९ ॥

(हं रं पं इति)

पृथिव्यां तु तृतीयं स्याद्व्योमान्तेन समन्वितम् ।
शक्तिं तस्योपरि न्यस्य तद्वर्गे तूर्यकं भवेत् ॥ ६० ॥

लयाद्यमबलं चैव पार्थिवान्तेन संयुतम् ।
व्योमे षष्ठसमायुक्तं कार्यकारणसंयुतम् ॥ ६१ ॥

(हं सं क्षं रं यं पं इति)

स्थितिबीजमिदं प्रोक्तं संहारश्चाधुनोच्यते ।
वह्निवर्गे तृतीयं स्याद् व्योमान्तेन समायुतम् ॥ ६२ ॥

शिवशक्तिसमायुक्तं पृथिव्यादि समुद्धरेत् ।
द्वितीयमाद्यमुद्धृत्य तेजो वै पार्थिवान्तकम् ॥ ६३ ॥

In Public domain. Digitization Muthulakshmi Research Academy

व्योमो षड्वर्णकं बिन्दुः संहारं चेति कीर्तितम् ।
(हं क्षं मं रं सं इति)
महेश एवमाख्यातं शक्तिबीजमथ शृणु ॥ ६४ ॥

शक्तिबीजं समुद्धृत्य विकृतिर्वह्निसंयुतम् ।
बिन्दुनादसमायुक्तं शक्तिबीजमिदं परम् ॥ ६५ ॥
(स्त्रां इति)

प्रथमा शक्तिरित्युक्ता द्वितीया शक्तिरुच्यते ।
नादाद्यन्तं समुद्धृत्य षष्ठं मायासमन्वितम् ॥ ६६ ॥
(स्त्रीँ इति)

बिन्दुनादसमायुक्तं तृतीया शक्तिरीरिता ।
तत्त्वान्ताद्यं धरावह्निबिन्दुनादसमायुतम् ॥ ६७ ॥
(स्त्रुँ इति)

तृतीया शक्तिरित्युक्ता जीवाद्यं वह्निसंयुतम् ।
कलाद्वादशकाभेद्यं बिन्दुनादसमायुतम् ॥ ६८ ॥
(स्त्रैँ इति)

चतुर्थी शक्तिरित्युक्ता भूताद्यं वह्निसंयुतम् ।
[1]चतुर्दशकलोपेतं बिन्दुनादसमन्वितम् ॥ ६९ ॥

पञ्चमी शक्तिरित्युक्ता शिवाङ्गमिव चोद्धृतम् ।
एतासां पञ्चशक्तीनामुमाशक्त्यादिरेव च ॥ ७० ॥

[2]वह्नेर्गणं समुद्धृत्य वह्निमायासमन्वितम् ।
बिन्दुनादसमायुक्तं गौरीबीजमिदं परम् ॥ ७१ ॥
(स्त्रीँ इति)

अन्यासां चैव शक्तीनां स्वनामाद्यक्षरेण तु ।
कार्यकारणसंयुक्तं सर्वेषां शक्तिरुच्यते ॥ ७२ ॥

---

१. भूतान्ताद्यं समुद्धृत्य चतुर्दशकलान्वितम् ।
वह्निबिन्दुसमायुक्तं पञ्चमी शक्तिरीरिता ॥

२. वह्निवर्णं ।

मन्त्र एवं समाख्यातो मन्त्रन्यासमथ शृणु ।
अङ्गस्य स्थापनाकाले तत्त्वमन्त्रांश्च विन्यसेत् ॥ ७३ ॥

कुम्भेष्वन्तर्गतान् मन्त्रान् लिङ्गवत् पूरितान् बहिः ।
तयोर्योगे क्रियावस्था सुप्रतिष्ठेति कीर्तिताः ॥ ७४ ॥

प्राणप्रकृतियोगं तु ज्ञात्वा स्थापनमाचरेत् ।
प्राणो मन्त्र इति प्रोक्तः प्रकृतिर्मूर्तिरीरिता ॥ ७५ ॥

मन्त्रमूर्तिसुसंयोगः शिवसान्निध्यकारणम् ।
तस्माद् वै मन्त्रं मूर्तिं च अङ्गमध्ये तु विन्यसेत् ॥ ७६ ॥

मूर्ध्नि प्रविन्यसेच्छुद्धं मूलं स्यात् सूत्रमध्यके ।
तत्त्वं तु दक्षिणे प्रोक्तमादिवामे तु विन्यसेत् ॥ ७७ ॥

आत्मानं सूत्रमूले तु विन्यसेत्तु विचक्षणः ।
मन्त्रन्यासो मया प्रोक्तस्तत्त्वन्यासमथ शृणु ॥ ७८ ॥

कर्मेशं पुरतो न्यस्य कर्तुः सव्ये तु विन्यसेत् ।
मूर्तिं च पश्चमे न्यस्य त्वमूर्तिं चोत्तरे न्यसेत् ॥ ७९ ॥

ऊर्ध्वे तु शिवसादाख्यं पञ्चतत्त्वानि विन्यसेत् ।
पञ्चमूर्तिमयं देवं सर्वकारणकारणम् ॥ ८० ॥

अष्टत्रिंशत्कलोपेतं ध्यात्वा तु सकलीकृतम् ।
आवाहयेत् ततो देवं पञ्चाक्षरविधानतः ॥ ८१ ॥

षडक्षरेण मन्त्रेण स्थापयेच्च विचक्षणः ।
अष्टाक्षरेण मन्त्रेण सन्निधीकरणं कुरु ॥ ८२ ॥

निवेदय नवार्णेन दशबीजेन पूजय ।
पाद्यगन्धादिकं दद्याद् ब्रह्माङ्गैः सह बुद्धिमान् ॥ ८३ ॥

सकलस्थापनाकाले तद्बीजं हृदि विन्यसेत् ।
सृष्टिमूर्तिं न्यसेत् सृष्टिं स्थितिमूर्तिं न्यसेत् स्थितिम् ॥ ८४ ॥

In Public domain. Digitization Muthulakshmi Research Academy

संहारे संहृतं बीजं विन्यसेत्तु विचक्षणः ।
शक्तीनां स्थापनाकाले तद्बीजं हृदि विन्यसेत् ॥ ८५ ॥
क्रियाशरीरमित्युक्तं मन्त्रो जीवमिति स्मृतः ।
क्रियामन्त्रप्रयोगो हि शिवसान्निध्यकारणम् ॥ ८६ ॥
तस्माज्जीवं शरीरं च ज्ञात्वा सर्वं समाचरेत् ।
मन्त्रभेदो मया प्रोक्तः प्रणवं च ततः शृणु ॥ ८७ ॥

इति श्रीवातुले शुद्धाख्यतन्त्रे मन्त्रभेदो नाम
पञ्चमः पटलः समाप्तः ॥

अथ षष्ठः पटलः

अथ प्रणवभेदं तु प्रवक्ष्यामि समासतः ।
सर्वपापहरं चैव मुक्तिदं परमं नृणाम् ॥ १ ॥
प्रणवं सर्वदेवाख्यं सर्वदेवमयं विदुः ।
सर्वेषां चैव मन्त्राणां प्रणवः प्राण उच्यते ॥ २ ॥
प्रणवः पञ्चभेदः स्यात् तद्भेदं शृणु षण्मुख ।
साकल्यं शाम्भवं सौख्यं सावश्यं सायुजं तथा ॥ ३ ॥
एते वै पञ्चभेदास्तु पञ्चवक्त्रेषु चोद्धृताः ।
अकारश्च, उकारश्च मकारश्च त्रिधा भवेत् ॥ ४ ॥
तृतीयान्तर्गतं नादं चतुर्थं मुक्तिकारणम् ।
अकारो दक्षिणांशः स्याद्वामांशः स्यादुकारकः ॥ ५ ॥
मकारो मध्यदेशः स्यात् तस्मात् त्रिप्रणवात्मकम् ।
हकारस्तस्य मध्ये तु संस्थितः सर्वकारणम् ॥ ६ ॥
अकारो ब्रह्मदैवत्यमुकारो विष्णुदैवतम् ।
मकारो रुद्रदैवत्यमोङ्कारश्च सदाशिवः ॥ ७ ॥
नादं शिवमयं विद्यात् पञ्चदेवात्मकं विदुः ।
अकारोकारसंयोगादोकारस्वर उच्यते ॥ ८ ॥
ओमित्येकाक्षरं ब्रह्म वदन्ति शिवयोगिनः ।
पञ्चमं प्रथमोपेतं तृतीयान्तर्गतं परम् ॥ ९ ॥
(अ उ म ह इति)
साकल्यमिति विज्ञेयं पूर्ववक्त्रे तु जायते ।
आदिबीजं चतुर्थान्तं भान्तं भूतान्तसंयुतम् ॥ १० ॥

In Public domain. Digitization Muthulakshmi Research Academy

चतुर्थस्वरसंयुक्तं शाम्भवं दक्षिणानने ।
(अ उ म ह इ इति)
वर्गादिपञ्चमं चैव षष्ठान्तं जीवसंयुतम् ॥ ११ ॥
तृतीयस्वरसंयुक्तं सौख्यं वै पश्चिमानने ।
(अ उ म ह ई इति)
अकारं पञ्चमान्तं च मकारं तत्त्वबीजकम् ॥ १२ ॥
एकादशकलोपेतं सावश्यं सौम्यवक्त्रके ।
(अ उ म ह ए इति)
आदिप्रकृतिवर्णं च पञ्चमान्तं षडन्तकम् ॥ १३ ॥
गुह्यं चतुर्दशोपेतं सायुज्यं चोर्ध्ववक्त्रके ।
(अ उ म ह औ इति)
साकल्यं रक्तवर्णं स्यात् छन्दोऽनुष्टुप् प्रकीर्तितम् ॥ १४ ॥
ऋषिः सनत्कुमारस्तु पार्थिवं भूतमुच्यते ।
तत्त्वं कर्मेशमित्युक्तमीशानश्चाधिदैवतम् ॥ १५ ॥
[1]मात्राचतुर्भिः संयुक्तं सर्वसिद्धिकरं परम् ।
शाम्भवं त्वञ्जनप्रख्यं त्रिष्टुप् छन्दः प्रकीर्तितम् ॥ १६ ॥
भारद्वाज ऋषिर्ज्ञेयः सलिलं भूतमुच्यते ।
तत्त्वं कर्तृसमाख्यातमीश्वरस्त्वधिदैवतम् ॥ १७ ॥
पञ्चमात्रासमोपेतं सर्वसिद्धिप्रदायकम् ।
सौख्यं गोक्षीरवर्णं स्याद् [2]बृहती छन्द ईरितम् ॥ १८ ॥
विश्वामित्र ऋषिर्ज्ञेयस्तेजो भूतमिति स्मृतम् ।
सर्वं वै तत्त्वमित्युक्तं ब्रह्मा स्यादधिदैवतम् ॥ १९ ॥
चतुर्मात्रासमायुक्तं सर्वसम्पत्करं परम् ।
सावश्यं कुङ्कुमाभं स्याज्जगती छन्द ईरितम् ॥ २० ॥

१. चतुर्मात्रासमायुक्तम् । २. छन्दो बृहती उच्यते ।

गौतमोऽस्य ऋषिर्ज्ञेयो मारुतं भूतमुच्यते ।
मूर्तं वै तत्त्वमित्युक्तमीशस्तस्याधिदैवतम् ॥ २१ ॥
पञ्चमात्रासमोपेतं सर्ववश्यकरं परम् ।
सायुज्यं[1] स्फटिकाभं स्याज्जगती छन्द ईरितम् ॥ २२ ॥
अगस्त्योऽस्य ऋषिर्ज्ञेयो व्योम भूतमुदाहृतम् ।
सादाख्यतत्त्वमित्युक्तमधिदैवं सदाशिवम् ॥ २३ ॥
पञ्चमात्रासमोपेतं सायुज्यपदमाप्नुयात् ।
प्रणवः सर्ववर्णानां शिवबीजमिति स्मृतः ॥ २४ ॥
बिन्दुनादप्रकारेण प्रणवाकृतिरीरिता ।
सृष्टिस्थितिनिमित्ताय उच्चारणमधोमुखम् ॥ २५ ॥
साकल्यादिश्च प्रणवः क्रमेण परिकीर्तितः ।
उक्तः प्रणवभेदश्च ब्रह्मभेदमथ शृणु ॥ २६ ॥

इति श्रीवातुले शुद्धाख्यतन्त्रे प्रणवभेदो नाम
षष्ठः पटलः समाप्तः ॥

१. सायुज्यं शुद्धपीतं स्याद् गायत्री छन्द उच्यते ।
नारदोऽस्य ऋषिर्ज्ञेय आकाशो भूतमुच्यते ॥
शिवसादाख्यमेवोक्तं सदाशिवोऽधिदैवतम् ।
पञ्चमात्रासमोपेतं सर्वकाम्यप्रदं महत् ॥

In Public domain. Digitization Muthulakshmi Research Academy

अथ सप्तमः पटलः

अथ वक्ष्ये विशेषेण ब्रह्मभेदविधिं परम् ।
बृहत्वाद् बृंहणत्वाच्च ब्रह्मेति [1]परिकीर्तितम् ॥ १ ॥
ब्रह्मत्वमिति विज्ञेयं [2]भवेत् तद्ब्रह्म पञ्चधा ।
पञ्चब्रह्मप्रकारेण पञ्चविंशतिभेदकः ॥ २ ॥
एभिर्भेदैर्युतं पञ्चविंशतितत्त्वसंयुतम् ।
इत्येतत्पञ्चभेदत्वाद् ब्रह्मपञ्चकमीरितम्[3] ॥ ३ ॥
मूर्तिब्रह्म भवेत्पूर्वं[4] तत्त्वब्रह्म द्वितीयकम् ।
भूतब्रह्म तृतीयं स्यात् पिण्डब्रह्म चतुर्थकम् ॥ ४ ॥
पञ्चमं च कलाब्रह्म [5]ब्रह्मपञ्चकमीरितम् ।
[6]पञ्चानां ब्रह्मणामेषां लक्षणं वक्ष्यतेऽधुना ॥ ५ ॥
ब्रह्मा विष्णुश्च रुद्रश्च मूर्तयः[7] प्रणवाधिपाः ।
[8]एतत्प्रणवरूपं तु मूर्तिरूपमुदाहृतम् ॥ ६ ॥
साकल्यादिस्तु यत्पञ्च मूर्तिब्रह्म तदुच्यते ।
एतेषां चैव तत्त्वानां शिवतत्त्वं प्रभुः स्मृतम् ॥ ७ ॥
एतच्छिवमयं बीजं शिवार्णं चेति कीर्तितम् ।
तस्माच्छुद्धादि चात्मान्तं तत्त्वब्रह्म प्रकीर्तितम् ॥ ८ ॥
प्रथमं मांसबीजं स्याद् द्वितीयं मेदसो भवेत् ।
तृतीयं [9]षष्ठबीजं स्याच्चतुर्थं सप्तमं तथा ॥ ९ ॥

---

१. अभिधीयते ।
२. तद्ब्रह्म पञ्चधा भवेत् ।
३. पञ्चब्रह्म उदाहृतम् ।
४. तथा पूर्वम् ।
५. पञ्चब्रह्म उदाहृतम् ।
६. एतेषां ब्रह्मपञ्चानाम् ।
७. त्रिमूर्तिः प्रणवाधिपा ।
८. तस्मात् प्रणवरूपम् ।
९. षष्ठभेदास्तु ।

पञ्चमं पञ्चमं विद्यात् पाञ्चभौतिकमुच्यते ।
मांसं वै पार्थिवं बीजं मेदसो ह्याप उच्यते ॥ १० ॥
षष्ठं तेजो विनिर्दिष्टं सप्तमं मारुतात्मकम् ।
पञ्चमं व्योमबीजं स्याद् भूतब्रह्मेति[1] कीर्तितम् ॥ ११ ॥
सप्तके[2] प्रकृतौ वर्णे तुरीयं पञ्चमं त्यजेत् ।
शेषेषु पञ्चवर्णेषु पञ्चमं च[3] प्रयोजयेत् ॥ १२ ॥
बिन्दुनादसमायुक्तं [4]पञ्चवर्णेष्वनुक्रमात् ।
तेषां नामानि वक्ष्यामि समासाच्छृणु षण्मुख ॥ १३ ॥
सद्योजातं तथा पूर्वं वामदेवं द्वितीयकम् ।
अघोरं च तृतीयं स्याच्चतुर्थं पुरुषं तथा ॥ १४ ॥
ईशानं पञ्चमं विद्यादेवं मुख्याः प्रकीर्तिताः ।
प्रणवादिचतुर्थ्यन्तं स्वनामपदमध्यगम् ॥ १५ ॥
नमस्कारान्तसंयुक्तान् सद्यादीन् योजयेत् क्रमात् ।
शिवार्णे जीववर्णानां संयोगात् पिण्डमुच्यते ॥ १६ ॥
कर्मेशं पिण्डरूपत्वात् पिण्डब्रह्मेति कीर्तितम् ।
ईशानः पुरुषश्चैव अघोरो वामदेवकः ॥ १७ ॥
सद्योजातश्च पञ्चैते कलाब्रह्म प्रकीर्तिताः ।
ईशानस्य कलाः पञ्च पुरुषस्य चतुष्कलाः ॥ १८ ॥
अघोरस्य कलाश्चाष्टौ वामदेवे त्रयोदश ।
सद्यस्याष्टकला ज्ञेया अष्टत्रिंशत्कलाः स्मृताः ॥ १९ ॥

---

१. ब्रह्म प्रकीर्तितम् ।
२. सप्तप्रकृतिवर्णे तु ।
३. सह ।
४. ल व र य ह इति पाञ्चभौतिकबीजाक्षराणि । हं हिं हुं हें हों इति पञ्चब्रह्मबीजाक्षराणि । ॐ हं सद्योजाताय नमः । ॐ हिं वामदेवाय नमः । ॐ हुं अघोराय नमः । ॐ हें तत्पुरुषाय नमः । ॐ हों ईशानाय नमः (पूर्वोक्तानि पञ्चब्रह्मबीजाक्षराणि रेफयुक्तानि चेत् ॐ ह्रं सद्योजातायेत्यादि) इति सद्यादीनि योजयेत् ।

In Public domain. Digitization Muthulakshmi Research Academy

ईशानः सर्वविद्यानां प्रथमं परिकीर्तितम् ।
ईश्वरः सर्वभूतानां द्वितीयं चेति कीर्तितम् ॥ २० ॥

ब्रह्माधिपतिश्चैव ब्रह्मणोऽधिपतिस्तथा ।
ब्रह्मेतीदं तृतीयं स्याच्छिवो मेऽस्तु चतुर्थकम् ॥ २१ ॥

सदाशिवोमिति ज्ञेयं पञ्चमं परिकीर्तितम् ।
एते न्वेशानरूपाश्च पञ्चसंख्याः प्रकीर्तिताः ॥ २२ ॥

तत्पुरुषाय विद्महे प्रथमं परिकीर्तितम् ।
महादेवाय धीमहि तन्नो चेति द्वितीयकम् ॥ २३ ॥

तन्नो रुद्रश्च तृतीयं स्याच्चतुर्थं तु प्रचोदयात् ।
एवं तत्पुरुषस्यैव चतस्रश्च कलाः स्मृताः ॥ २४ ॥

अघोरेभ्यस्तथा पूर्वं घोरेभ्यश्च द्वितीयकम् ।
घोरघोरस्तृतीयं स्यात् तरेभ्यश्च चतुर्थकम् ॥ २५ ॥

सर्वतः पञ्चमं विद्यात् षष्ठं सर्वमुदाहृतम् ।
सर्वेभ्यो नमस्तेऽस्तु सप्तमं चेति कीर्तितम् ॥ २६ ॥

अष्टमं रुद्ररूपेभ्यो अघोरस्याष्टकं स्मृतम् ।
प्रथमं वामदेवाय ज्येष्ठायेति द्वितीयकम् ॥ २७ ॥

तृतीयं रुद्राय नमः कालायेति चतुर्थकम् ।
पञ्चमं कल इत्युक्तं विकर्णाय नमस्तु षट् ॥ २८ ॥

सप्तमं बलमित्युक्तमष्टमं विकरणाय च ।
नवमं बलमित्युक्तं दशमं प्रमथाय च ॥ २९ ॥

सर्वभूतदमनाय नमश्चैकादशं स्मृतम् ।
द्वादशञ्च मनश्चेति उन्मनाय त्रयोदशम् ॥ ३० ॥

एतास्त्रयोदश कला वामदेवेति कीर्तिताः ।
सद्योजातं प्रपद्यामि प्रथमं परिकीर्तितम् ॥ ३१ ॥

द्वितीयं सद्योजाताय वै नमश्चेति कीर्तितम् ।
तृतीयं च भवे चैव भवे चेति चतुर्थकम् ॥ ३२ ॥

पञ्चमं नातिभवे षष्ठं चेति भवस्व माम् ।
सप्तमं तु भवं विद्यादुद्भवायाष्टमं भवेत् ॥ ३३ ॥

एवमष्टकलाः प्रोक्ताः सद्योजात उदाहृताः ।
ईशानादीनि सद्यान्तान्यष्टत्रिंशत्कलाः स्मृताः ॥ ३४ ॥

कलाब्रह्ममिति प्रोक्तं पञ्चब्रह्माणि चोच्यते ।
मूर्त्यादिककलान्तानां लक्षणं पञ्च ते क्रमात् ॥ ३५ ॥

ईशानश्चेश्वरो ब्रह्मा शिवश्चेति सदाशिवः ।
पञ्चमूर्त्याकृतिर्यद्यत् तत्तद् वै प्रणवाकृति ॥ ३६ ॥

सद्यादीनां च पञ्चानां क्रमेण परिलक्ष्यते ।
कर्म कर्तृ समूर्तिश्च अमूर्तिश्च शिवस्तथा ॥ ३७ ॥

पञ्चसादाख्यतत्त्वानां यद्भावं विन्यसेत् क्रमात् ।
आत्मादीनि च तद्भावं शुद्धान्तानि च लभ्यते ॥ ३८ ॥

पार्थिवं पीतवर्णं स्याच्छुक्लाभा ह्याप उच्यते ।
रक्ताभं तैजसं प्रोक्तं कृष्णाभमनिलं विदुः ॥ ३९ ॥

व्योमधूमनिभं विद्यादेवं भूताकृतिर्भवेत् ।
गोक्षीरं शङ्खवर्णाभं जटामकुटमण्डितम् ॥ ४० ॥

चतुर्वक्त्रं चतुर्बाहुं नेत्रद्वादशभिर्युतम् ।
सर्वाभरणसंयुक्तमेवं सद्य उदाहृतम् ॥ ४१ ॥

जपापुष्पनिभं वामं जटामकुटमण्डितम् ।
चतुर्वक्त्रसमायुक्तं चतुर्दोर्भिः समन्वितम् ॥ ४२ ॥

नेत्रैर्द्वादशभिर्युक्तं सर्वावयवसंयुतम् ।
रक्तवस्त्रधरं देवं रक्तवस्त्रोत्तरीयकम् ॥ ४३ ॥

In Public domain. Digitization Muthulakshmi Research Academy

दक्षिणेऽभयटङ्कं च वामे वरदशूलधृत् ।
रक्तगन्धानुलिप्ताङ्गं रक्तमाल्यैरलङ्कृतम् ॥ ४४ ॥

सर्वलक्षणसंयुक्तं सर्वाभरणभूषितम् ।
वामदेव इति प्रोक्तं सर्ववश्यकरं परम् ॥ ४५ ॥

भिन्नाञ्जनसमप्रख्यमघोरं रौद्ररूपकम् ।
चतुर्वक्त्रं चतुर्बाहुं जटामकुटमण्डितम् ॥ ४६ ॥

द्वादशाक्षिसमायुक्तं दंष्ट्राकरालमास्यकम् ।
व्याघ्रचर्माम्बरधरं व्याघ्रचर्मोत्तरीयकम् ॥ ४७ ॥

पादनूपुरसंयुक्तं सर्वाभरणभूषितम् ।
दिव्यगन्धानुलिप्ताङ्गं दिव्यपुष्पैरलङ्कृतम् ॥ ४८ ॥

टङ्कशूलसमायुक्तं वरदाभयसंयुतम् ।
सर्वावयवसंयुक्तं सर्वलक्षणसंयुतम् ॥ ४९ ॥

अघोररूपमेवं हि सर्वशत्रुजयं भवेत् ।
पुरुषं कुङ्कुमाभं स्याच्चतुर्वक्त्रं चतुर्भुजम् ॥ ५० ॥

जटामकुटसंयुक्तं नेत्रैर्द्वादशभिर्युतम् ।
सर्वावयवसंयुक्तं पीताम्बरधरं परम् ॥ ५१ ॥

पीतवस्त्रोत्तरीयं च सर्वाभरणभूषितम् ।
सव्ये तु टङ्कमभयं शूलं वरदमन्यके ॥ ५२ ॥

दिव्यगन्धानुलिप्ताङ्गं दिव्यपुष्पैरलङ्कृतम् ।
एवं तत्पुरुषं विद्यात् सर्वसिद्धिप्रदायकम् ॥ ५३ ॥

ईशानं स्फाटिकाभं स्याद् जटामकुटमण्डितम् ।
चतुर्वक्त्रसमायुक्तं द्वादशाक्षिसमन्वितम् ॥ ५४ ॥

चतुर्भुजसमायुक्तं सर्वलक्षणसंयुतम् ।
शुक्लाम्बरधरं सौम्यं शुक्लवस्त्रोत्तरीयकम् ॥ ५५ ॥

टङ्कशूलसमायुक्तं वरदाभयसंयुतम् ।
सर्वावयवसंयुक्तं सर्वाभरणभूषितम् ॥ ५६ ॥

दिव्यपुष्पैरलङ्कृत्य दिव्यगन्धानुलेपितम् ।
एवमीशानरूपं तु सद्यो मोक्षप्रदायकम् ॥ ५७ ॥

अघोरं रौद्रमित्युक्तं शेषं सौम्यमुदाहृतम् ।
सद्यो मूर्तं विजानीयादमूर्तं वामदेवकम् ॥ ५८ ॥

अघोरं कर्तृरूपं स्यात् कर्म तत्पुरुषं भवेत् ।
शिवसादाख्यमीशानं पञ्चतत्त्वात्मकं विदुः ॥ ५९ ॥

पञ्चमूर्त्यात्मकं यत्तत् पिण्डब्रह्माकृतिर्भवेत् ।
एवं पिण्डाकृतिः प्रोक्ता कलारूपमिहोच्यते ॥ ६० ॥

शङ्खकुन्देन्दुवर्णं च स्फाटिकं क्षीरसन्निभम् ।
ईशानस्य कलानां तु पञ्चवर्णं प्रशस्यते ॥ ६१ ॥

रक्तासितश्वेतपीतास्तत्पुरुषकलाः स्मृताः ।
अञ्जनारुणपीतं च श्यामं नीलसितारुणम् ॥ ६२ ॥

काञ्चनं चाष्टवर्णानि अघोरस्य कलाः स्मृताः ।
जपापीताञ्जनश्यामं शुक्लं श्यामाञ्जनारुणम् ॥ ६३ ॥

अञ्जनं स्फाटिकं रक्तं नीलं मकरतं तथा ।
एते वामकलानां तु त्रयोदशनिभाः स्मृताः ॥ ६४ ॥

रक्तं सितं तथा नीलं कृष्णपीतं सकुङ्कुमम् ।
भिन्नाञ्जनारुणं चैव त्वष्टौ सद्यःकलाः स्मृताः ॥ ६५ ॥

कलारूपाणि सर्वाणि त्रिनेत्राश्च चतुर्भुजाः ।
अभयं वरदं चैव शूलं परशुधारिणः ॥ ६६ ॥

सर्वलक्षणसंयुक्ताः सर्वाभरणभूषिताः ।
कलारूपेषु वामाद्याः शक्तयः पञ्च संस्थिताः ॥ ६७ ॥

In Public domain. Digitization Muthulakshmi Research Academy

अष्टत्रिंशत्कलानां तु अष्टत्रिंशच्च शक्तयः ।
एवं शक्तिसमोपेतं न्यासकाले तु विन्यसेत् ॥ ६८ ॥

मूर्तिस्तत्त्वं तथा भूतं पिण्डं चैव कला तथा ।
पञ्चब्रह्माणि चैतानि सर्वकार्येषु योजयेत् ॥ ६९ ॥

ब्रह्मभेदो मया प्रोक्तः अङ्गभेदमथ शृणु ।

इति श्रीवातुले शुद्धाख्यतन्त्रे ब्रह्मभेदो नाम
सप्तमः पटलः समाप्तः ॥

अथाष्टमः पटलः

अतः परं प्रवक्ष्यामि अङ्गभेदविधिं परम् ।
अङ्गं षड्भेदमित्युक्तं तस्मादङ्गं तदुच्यते ॥ १ ॥

षडङ्गमङ्गभेदाश्च[1] षट्त्रिंशदिति ते[2] स्मृताः ।
एभिर्भेदैः समायुक्तमङ्गं षट्त्रिंशदुच्यते ॥ २ ॥

तेषां तु लक्षणं वक्ष्ये समासाच्छृणु षण्मुख ।
शिवाङ्गं चैव भूताङ्गं कूटाङ्गं च तथैव च ॥ ३ ॥

विद्याङ्गं चैव शक्त्यङ्गं सामान्याङ्गं तथैव च ।
एतानि चाङ्गनामानि शिवाङ्गानि षडानन ॥ ४ ॥

एतेषां चैव अङ्गानां शिवाङ्गं पूर्वमुच्यते ।
नवार्णविकृतिष्वासु[3] 'तूर्यं पञ्चममष्टकम् ॥ ५ ॥

त्रीणि वर्णानि संत्यज्य शेषषट्परवर्णयुक् ।
कार्यकारणसंयुक्तं सर्वेषां च षडानन[4] ॥ ६ ॥

प्रथमं हृदयं विद्याद् द्वितीयं तु शिरो भवेत् ।
तृतीयं तु शिखा विद्याच्चतुर्थं कवचं भवेत् ॥ ७ ॥

पञ्चमं नेत्रत्रयं स्यादस्त्रं षष्ठमुदाहृतम् ।
शिवाङ्गनामान्येतानि[5] कीर्तितानि क्रमाद्विदुः ॥ ८ ॥

आदौ प्रणवमुच्चार्य शिवार्णं तदनन्तरम् ।
अभिधानं चतुर्थ्यन्तं नमस्कारादिभिर्युतम् ॥ ९ ॥

---

१. भेदानि ।
२. तानि तु ।
३. एषु ।
४. हाँ हीँ हूँ हैँ हौँ हः इति तान्त्रिकशिवाङ्गानि ।
५. एते ।

नमोऽन्तं हृदयं विद्यात् स्वाहान्तं शिरसो भवेत् ।
वषडन्तं शिखा ज्ञेया हूंकारं कवचस्य तु ॥ १० ॥

वौषड् नेत्रत्रयं विद्यात् फूत्कारं चास्त्रमन्त्रतः[1] ।
एवं शिवाङ्गमित्युक्तं भूताङ्गञ्च[2] तथोच्यते ॥ ११ ॥

पार्थिवं जीवसंयुक्तं द्वितीयस्वरसंयुतम्[3] ।
बिन्दुनादसमायुक्तं प्रथमं बीजमुच्यते ॥ १२ ॥

शिवार्णं जीवनोपेतं चतुर्थस्वरभूषितम् ।
शिवशक्तिसमायुक्तं द्वितीयं बीजमुच्यते ॥ १३ ॥

पञ्चमं षष्ठसंयुक्तं पञ्चमान्तकलान्वितम् ।
आधाराधेयसंयुक्तं तृतीयं बीजमुच्यते ॥ १४ ॥

भूतान्तमलिनोपेतं पञ्चसप्तकलान्वितम् ।
परापरसमायुक्तं चतुर्थं बीजमुच्यते ॥ १५ ॥

तत्त्वान्तं तत्त्वसंयुक्तं [4]चतुर्दशकलान्वितम् ।
कार्यकारणसंयुक्तं पञ्चमं बीजमुच्यते ॥ १६ ॥

शक्त्यन्तं शिवसंयुक्तमादिबीजं कलान्वितम् ।
तयोर्मध्यगतो बिन्दुः षष्ठं बीजमुदाहृतम् ॥ १७ ॥

पञ्चभिर्ग्रन्थिभिर्युक्तं छेद्यमन्त्रेण चात्मनि ।
एवं भूताङ्गमाख्यातं कूटाङ्गानि ततः शृणु ॥ १८ ॥

प्रथमस्य द्वितीयं तु चतुर्थं पञ्चमान्तकम् ।
रुद्रान्तं रुद्रतुरीयञ्च अन्तं कूटाक्षरेण युक् ॥ १९ ॥

बिन्दुनादसमायुक्तं कूटाङ्गमिदमीरितम्[5] ।
एवं कूटाङ्गमित्युक्तं विद्याङ्गानि ततः शृणु ॥ २० ॥

---

१. ॐ ह्राँ हृदयाय नमः, ॐ ह्रीँ शिरसे स्वाहा, ॐ ह्रूँ शिखायै वषट, ॐ ह्रैँ कवचाय हुम्, ॐ ह्रौँ नेत्रत्रयाय वौषट्, ॐ ह्रः अस्त्राय फट् इति ह्राँ ह्रीँ ह्रूँ ह्रैँ ह्रौँ ह्रः ।

२. अङ्गानि ।

३. भूषितम् ।

४. कलान्तेन समन्वितम् ।

५. क्षाँ क्षीँ क्षूँ क्षैँ क्षौँ क्षः इति ।

प्राकारं तु समुद्धृत्य तकारं तु समुद्धरेत् ।
दकारोपेतमाकारं यकारञ्च नमोऽन्तकम् ॥ २१ ॥

एवं विद्याङ्गमाख्यातं प्राकारञ्च समुद्धरेत् ।
नकारं चैव वाकारं तकारेण मकारयुक् ॥ २२ ॥

नमोऽन्तं तु समुद्धृत्य स्वाहान्तं शिरसा विदुः ।
शिकारं चैव वाकारं वषड्ढङ्कारमेव च ॥ २३ ॥

वषट्कारसमायुक्तं शिखाबीजमुदाहृतम् ।
शिकारं चैव वाकारं तकारेण मकारयुक् ॥ २४ ॥

तकारञ्च मकारञ्च टकारञ्च समुद्धरेत् ।
तकारञ्च हकारञ्च अनुस्वारञ्च सर्वतः ॥ २५ ॥

जकारे तु समायुक्तं भकारञ्च फकारकम् ।
रकारञ्च शिकारञ्च मकारञ्च समुद्धरेत् ॥ २६ ॥

अकारञ्च वकारञ्च नकारञ्च भकारयुक् ।
वह्निशेखरसंयुक्तं यकारं तु मकारयुक् ॥ २७ ॥

यौकारञ्च ककारञ्च अनुस्वारसमायुतम् ।
ककारञ्च मकारञ्च फकारञ्च सिकारकम् ॥ २८ ॥

अनुस्वारसमायुक्तं गकारं च भकारकम् ।
ऋकारञ्च भकारञ्च मकारेण समुच्चयम् ॥ २९ ॥

अकारं चैव वाकारं हकारञ्च भकारकम् ।
शिकारञ्च लकारञ्च मकारं हारमेव च ॥ ३० ॥

क्षकारञ्च उकारञ्च ककारञ्च एकारकम् ।
नकारेण समायुक्तो बन्धशब्द उदाहृतः ॥ ३१ ॥

पूर्णं चैव तु पूर्णञ्च कह कह समायुतम् ।
किरिद्वन्द्वसमायुक्तं सूक्ष्मसूक्ष्मसमायुतम् ॥ ३२ ॥

In Public domain. Digitization Muthulakshmi Research Academy

In Public domain. Digitization Muthulakshmi Research Academy

इकारश्च दकारश्च रिकारो हारमेव च ।
चकारश्च मकारश्च उकारश्च प्रकाशकम् ॥ ३३ ॥

विकारञ्च शकारञ्च स च चैव दुकारकम् ।
फट्कारस्तम्भकश्चैव स्तम्भशब्दस्तथैव च ॥ ३४ ॥

यकारं चैव दुंकारं फट्कारेण समायुतम् ।
एवं कवचमाख्यातं सर्वरक्षाकरं भवेत् ॥ ३५ ॥

प्रकारञ्च स्फुकारञ्च रकारञ्च स्फुकारकम् ।
रकारं चैव विन्यस्य घोरं चैव तु घोरकम् ॥ ३६ ॥

तकारं चैव विन्यस्य मकारं चैव विन्यसेत् ।
तकारञ्च मकारञ्च ऋकारञ्च फकारकम् ॥ ३७ ॥

चटश्चैव चटश्चैव प्रचटः प्रचटस्तथा ।
कहश्चैव कहश्चैव वमश्चैव वमस्तथा ॥ ३८ ॥

घातय घातय चैव हुंफट्कारसमायुतम् ।
स्वरेणैव सुसंयुक्तो मन्त्रो हेति उदाहृतः ॥ ३९ ॥

एवं विद्याङ्गमाख्यातं शक्त्यङ्गानि ततः शृणु ।
आधारशक्तिबीजं च बिन्दुनादसमन्वितम् ॥ ४० ॥

प्रथमं बीजमित्युक्तं पीताभं शक्तिबीजकम् ।
बिन्दुनादसमायुक्तं द्वितीयं बीजमुच्यते ॥ ४१ ॥

उकारं शक्तिबीजं च बिन्दुनादसमन्वितम् ।
तृतीयं बीजमित्युक्तमैकारं शक्तिसंयुतम् ॥ ४२ ॥

कार्यकारणसंयुक्तं चतुर्थं बीजमुच्यते ।
शक्तिश्चतुर्दशोपेता शिवशक्तिसमायुता ॥ ४३ ॥

पञ्चमं बीजमाख्यातं स्वरान्तं शक्तिसंयुतम् ।
वर्णं चैव सुसंयुक्तं षष्ठकं [1]बीजमुच्यते ॥ ४४ ॥

एवं शक्त्यङ्गमाख्यातं सामान्याङ्गमथोच्यते ।
आदिवर्गेऽश्विनौ वेदा रसो भानुर्मनुस्तथा ॥
ब्रह्मविष्णुसुरेन्द्राश्च आदित्येन्दुगुहास्तथा ॥ ४६ ॥

मदनक्षेत्रविघ्नेशाश्चाष्टमूर्तिवसुस्तथा ।
विद्येशाश्च गणेशाश्च लोकपालायुधास्तथा ॥ ४७ ॥

सिद्धविद्याधराश्चैव गन्धर्वाश्चाप्सरास्तथा ।
यक्षकिन्नरभूताश्च ऋषयः खेचरास्तथा ॥ ४८ ॥

अन्येषां सर्वदेवानां स्वनामाद्यक्षरं तथा ।
सामान्येषु समायोगाद्बिन्दुनादसमन्वितम् ॥ ४९ ॥

तेषामङ्गानि चोक्तानि मूलं तद्बीजमुच्यते ।
सामान्याङ्गमिदं प्रोक्तं तेषां वर्णमथोच्यते ॥ ५० ॥

हृदयं शुक्लवर्णं स्यात् पीतवर्णं शिरस्तथा ।
शिखां रक्तसमां विद्यात् कवचं स्फटिकप्रभम् ॥ ५१ ॥

नेत्रं श्यामनिभं विद्यात् कृष्णाभं चास्त्रमुच्यते ।
एवं शिवाङ्गमाख्यातं भूताङ्गं च तथोच्यते ॥ ५२ ॥

पीतं [2]शुक्लारुणं चैव कृष्णं धूम्रं च पावकम् ।
भूताङ्गानां तु वर्णानि समासात् कीर्तितानि तु ॥ ५३ ॥

---

१. सां सीं सूं सैं सौं सः इति तान्त्रिकशक्त्यङ्गानि । तान्येव रेफयुक्तानि चेद्वैदिकशक्त्यङ्गानि ज्ञेयानि । आदिवर्गे द्वितीयार्णं चतुर्थवर्णमनन्तरम् । षष्ठवर्णं द्वादशार्णं तच्चतुर्दशवर्णकम् ॥ षोडशार्णं षडेते च सामान्याङ्गमितीर्यते । अ ई उ ओ औ अः इति सामान्याङ्गानि । वर्णभेदपटले ब्रह्मदेवताकः ककार उक्तः, तस्य सामान्याङ्गैराकारादिभिर्योगात् कां की कूं कैं कौं कः इति ब्रह्मषडङ्गं भवति ।

२. शुक्लनिभं रक्तं ।

श्वेतं रक्तं [1]तथा नीलं कुङ्कुमं पीतमञ्जनम् ।
कूटाङ्गानां तु वर्णानि समासाद् [2]उदितानि तु ॥ ५४ ॥

जपाकुसुमकुन्दाभं पावकं चेन्द्रनीलकम् ।
सिन्दूरं हरितालं च विद्याङ्गानि नभस्तथा ॥ ५५ ॥

पीतं श्यामं तथा रक्तं कृष्णं मरकतं तथा ।
एतैरेव सवर्णानि शक्त्यङ्गानां क्रमेण तु ॥ ५६ ॥

स्फाटिकं रक्तपीतश्च श्यामं स्यात् काञ्चनारुणम् ।
एतान्युक्तानि वर्णानि सामान्याङ्गं प्रकीर्तितम् ॥ ५७ ॥

चतुर्भुजं त्रिनेत्रं च जटामकुटमण्डितम् ।
सर्वलक्षणसंयुक्तं सर्वाभरणभूषितम् ॥ ५८ ॥

त्रिशूलमभयं सव्ये कपालं वरमन्यके ।
हारकेयूरसंयुक्तं कटकैः कुण्डलैर्युतम् ॥ ५९ ॥

हृदादिवर्णपर्यन्तं[3] स्वरूपं सौम्यमुच्यते ।
शेषा रौद्रा इति ज्ञेयाः सर्वेषां रूपमुच्यते ॥ ६० ॥

शिवाङ्गैस्तु यजेद् देवं स्थापनादीनि सर्वशः ।
भूताङ्गेषु च वै वत्स पादादिभूतशोधनम् ॥ ६१ ॥

अणौ नामानि संयोज्य भूताङ्गेषु समाचरेत् ।
कूटाङ्गैश्चैव विद्याङ्गैः प्रायश्चित्तं तु कारयेत् ॥ ६२ ॥

शक्तीनां स्थापने काले शक्त्यङ्गैस्तु समाचरेत् ।
अन्येषां सर्वदेवानां सामान्याङ्गैस्तु योजयेत् ॥ ६३ ॥

एवं षडङ्गमाख्यातं विशेषमधुनोच्यते ।
केवलं ज्ञानजं चैव योगजं भूतजं तथा ॥ ६४ ॥

---

१. श्वेतं रक्तनिभं तथा ।
२. परिकीर्तितम् ।
३. वामपर्यन्तम् ।

कामदश्च क्रमेणैव हृदयं पञ्चधा भवेत् ।
शिवाङ्गं हृदयं यत्तु केवलं समुदाहृतम् ॥ ६५ ॥

स्थानं यानसमायुक्तमादिवर्गान्तसंयुतम् ।
ज्ञानात्महृदयं बिन्दुः समासात् परिकीर्तितम् ॥ ६६ ॥

भूतान्तमनिलोपेतं तत्त्वान्तं स्वरसंयुतम् ।
शिवशक्तिसमायुक्तं योगजं हृदयं विदुः ॥ ६७ ॥

पञ्चमं पार्थिवोपेतं द्वितीयस्वरसंयुतम् ।
बिन्दुनादसमायुक्तं भूतजं हृदयं विदुः ॥ ६८ ॥

तत्त्वान्तमनिलान्तं च दशान्तान्तकलान्वितम् ।
बिन्दुनादसमायुक्तं हृदयं सर्वकामदम् ॥ ६९ ॥

हृदयाय नमोऽन्तं तु सर्वेषां सह योजयेत् ।
ईशानं प्रथमं विद्याच्छुक्लवर्णमुदाहृतम् ॥ ७० ॥

ईश्वरं ज्ञानहृदयं तप्तकाञ्चनसन्निभम् ।
योगजं ब्रह्मरूपं स्यात् पीतवर्णं तु निर्दिशेत् ॥ ७१ ॥

भूतजं चैश्वरं रूपं रक्तवर्णमुदाहृतम् ।
सादाख्यं कामदं विद्याच्छुद्धस्फटिकसन्निभम् ॥ ७२ ॥

यजनं केवलेनैव स्थापनं ज्ञानजेन तु ।
प्रोक्षणं योगजेनैव [1]दीक्षाकर्म तु भूतजम् ॥ ७३ ॥

सर्वकर्म विशेषेण कामदेनैव कारयेत् ।
एवं हृदयमाख्यातमस्त्रभेदमथोच्यते ॥ ७४ ॥

शिवास्त्रं क्षुरिकास्त्रं च तथा पाशुपतास्त्रकम् ।
व्योमास्त्रं चैव घोरास्त्रमस्त्रं पञ्चविधं भवेत् ॥ ७५ ॥

---

१. भूतजेन तु ।

In Public domain. Digitization Muthulakshmi Research Academy

षडक्षरं शिवास्त्रं स्यात् क्षुरिका त्वष्टवर्णकम् ।
पाशुपतं तु पञ्चार्णं व्योमास्त्रं तु दशार्णकम् ॥ ७६ ॥

चत्वारिंशदघोरास्त्रमेवं पञ्चास्त्रमुच्यते ।
सर्वकर्मार्हकं विद्यात् पूजकाः सर्वकर्मसु ॥ ७७ ॥

शिवाङ्गादिषडङ्गानि कीर्तितानि षडानन ।
अङ्गभेदो मयाख्यातो मन्त्रजातमथ शृणु ॥ ७८ ॥

इति श्रीवातुले शुद्धाख्यतन्त्रे अङ्गभेदो नाम
अष्टमः पटलः समाप्तः ॥

अथ नवमः पटलः

अथातः संप्रवक्ष्यामि मन्त्रजातमथ शृणु ।
[1]यस्मान्मन्त्राश्च जायन्ते मन्त्रजातमिति स्मृतम् ॥ १ ॥

तस्मान्मन्त्रमयं लिङ्गं वक्ष्ये संक्षेपतः शृणु ।
सर्वलोकहितार्थाय सर्वप्राणिहिताय च ॥ २ ॥

सर्वमन्त्रप्रसिद्ध्यर्थं भुक्तिमुक्त्यर्थमुच्यते ।
शालिपिष्टाक्तसूत्रेण सूत्रपातमथाचरेत् ॥ ३ ॥

गोमयालेपिते क्षेत्रे निम्नोन्नतविवर्जिते ।
प्राक्सूत्राणि सप्तदश तथैवोद्गतानि च ॥ ४ ॥

पङ्क्तयः षोडश स्युस्ताः प्रागुत्तरमुखास्तथा[2] ।
षट्पञ्चाशत्समाधिक्यकोष्ठानि द्विशतानि च ॥ ५ ॥

पश्चिमादिन्द्रपर्यन्तं लिङ्गार्थं वीथिकां त्यजेत् ।
पश्चात् चत्वारि चत्वारि वीथ्यः कोष्ठानि मध्यमे ॥ ६ ॥

संरक्ष्य पार्श्वद्वितये षट् षट् कोष्ठानि लोपयेत् ।
तदूर्ध्वपङ्क्तिं संरक्ष्य तदूर्ध्वं द्वादशं क्षिपेत् ॥ ७ ॥

पार्श्वयोरुभयोस्तस्याः द्वे द्वे कोष्ठे च लोपयेत् ।
तदूर्ध्वे दशकोष्ठानि रक्षेत् पार्श्वत्रयं त्यजेत् ॥ ८ ॥

ततः षट्कोष्ठकं रक्षेत् पार्श्वयोः पञ्च पञ्च च ।
लोपयेच्च तदूर्ध्वे तु रक्षेच्चत्वारि पार्श्वयोः ॥ ९ ॥

षट् षट् कोष्ठानि संत्यज्य तदूर्ध्वे तद्वदाचरेत् ।
ततः षट्कोष्ठकं रक्षेत् पार्श्वयोः पञ्च लोपयेत् ॥ १० ॥

---

१. मन्त्रश्च जायते यस्मात् ।   २. प्राङ्मुखाश्चोत्तरमुखाः ।

In Public domain. Digitization Muthulakshmi Research Academy

तदूर्ध्वे दश संरक्षेत् पार्श्वयोस्त्रित्रि लोपयेत् ।
तदूर्ध्वे द्वादशं रक्षेद् द्वे द्वे पार्श्वे च लोपयेत् ॥ ११ ॥
तदूर्ध्वे पङ्क्ति संरक्ष्य ततो लिङ्गं द्विपङ्क्तितः ।
पङ्क्त्योश्चत्वारि चत्वारि कोष्ठान्यूर्ध्वे च रक्षयेत् ॥ १२ ॥
षट् षट् कोष्ठानि पङ्क्त्योश्च पार्श्वयोरुभयोस्त्यजेत् ।
एवमङ्गं समासाद्य ब्रह्मविष्ण्वीशपीठकम् ॥ १३ ॥
पट्टिकाञ्जनकण्ठाब्जपट्टिकाज्यप्रघाटिकाः ।
षडङ्गानि च पीठस्य क्रमात् प्रोक्तानि षण्मुख ॥ १४ ॥
मन्त्रन्यासक्रमं लिङ्गे शृणु वत्स समासतः ।
अङ्गभेदे षडङ्गानि प्रोक्तमन्त्राणि विन्यसेत् ॥ १५ ॥
हृदयं पट्टिकायां तु शिरःकञ्जे शिखां गले ।
कवचं कमले नेत्रं पव्यामस्त्रं च घाटिके ॥ १६ ॥
प्रोक्तः षडङ्गविन्यासो वक्ष्ये चाधारषट्क्रमात् ।
कञ्जश्चाधः आधारं वादिसान्तं चतुर्दले ॥ १७ ॥
स्वाधिष्ठाने च षट्पत्रे वादिलान्तं ततो न्यसेत् ।
ततो मणौ[1] दशदले डादिफान्तं न्यसेत्ततः ॥ १८ ॥
हृदये द्वादशदले कादिठान्तं न्यसेत्ततः ।
पव्यां कण्ठे षोडशके आदिवर्गं न्यसेत्ततः ॥ १९ ॥
आज्ञायां द्विदले चोर्ध्वे लक्षयुग्मं न्यसेत्ततः ।
एतानि शिवचक्राणि शक्तिचक्राण्यथो न्यसेत् ॥ २० ॥
आधारादिगलान्तं च वर्णानां पूर्ववद् न्यसेत् ।
आज्ञायां तु विशेषोऽस्ति शक्तिपक्षे हलं न्यसेत् ॥ २१ ॥
वर्णाधिदेवतास्तत्र पूर्ववत् परिकल्पयेत् ।
एवं षट्चक्रमाख्यातं मूर्तिमन्त्रं न्यसेत्ततः ॥ २२ ॥

1. मणिपूरे (ह, ओ, म, ड)।

नादं लिङ्गे च विन्यस्य बिन्दुमाज्यप्रघाटिके ।
पव्यादिकञ्जपर्यन्तं मकारं विन्यसेत् ततः ॥ २३ ॥
वृत्ते उकारं विन्यस्य अकारं कमलपट्टके ।
सूक्ष्मं पञ्चाक्षरं[1] प्रोक्तं स्थूलपञ्चाक्षरं शृणु ॥ २४ ॥
नकारादियकारान्तं पञ्चार्णं तत्र विन्यसेत् ।
पञ्चाक्षरमिदं प्रोक्तं षडक्षरमथोच्यते ॥ २५ ॥
तारं लिङ्गे प्रविन्यस्य पट्टिकायां नकारकम् ।
मकारमूर्ध्वकञ्जे तु शिकारं वृत्तमध्यके ॥ २६ ॥
अधःकञ्जे च वाकारमधःपव्यां यकारकम् ।
एवं षडक्षरं प्रोक्तं षडध्वन्यास उच्यते ॥ २७ ॥
जगत्यां भुवनाध्वानं पदाध्वानश्च पङ्कजे ।
वर्णाध्वानश्च वृत्ते तु कलाध्वानश्च पङ्कजे ॥ २८ ॥
तत्त्वाध्वानं पट्टिकायां मन्त्राध्वानं प्रघाटिके ।
एवं षडध्वकं न्यस्य सर्वमन्त्रात्मकं शिवम् ॥ २९ ॥
सप्तकोटिमहामन्त्रैर्मन्त्रितं लिङ्गमुच्यते ।
ज्ञात्वा समर्चयेन्मन्त्री अन्यथा निष्फलं भवेत् ॥ ३० ॥
कामिकादिषु तन्त्रेषु अष्टाविंशतिभेदतः ।
प्रोक्तानि मन्त्रजातानि तत्सर्वं विन्यसेद् बुधः ॥ ३१ ॥
तस्मात् सर्वप्रयत्नेन मन्त्रजातमिदं मतम् ।
अतिबालं सबालञ्च कौमारञ्च त्रिकोणकम् ॥ ३२ ॥
यौवनं चैव जातीनां प्रकृतिर्विकृतिस्तु वा ।
ब्राह्मणः क्षत्रियो वैश्यः शूद्रो जातिः प्रकीर्तिताः ॥ ३३ ॥
स्त्रीपुंनपुंसकं चैव शयनस्थानमासनम् ।
शुद्धं मिश्रं तु संकीर्णं मन्त्ररूपमथ शृणु ॥ ३४ ॥

1. न्यस्तं (ॐ नमः शिवाय । ॐ नमः शिवाय)

In Public domain. Digitization Muthulakshmi Research Academy

वाग्भवं मन्त्रमित्याहुरोष्ठान्तं कण्ठ एव च ।
पारुष्यरूपमेवं तु वासवाहनमुच्यते ॥ ३५ ॥

शुद्धं चाकारसंयुक्तमतिबालं प्रकीर्तितम् ।
अष्टबीजसमायुक्तं सबालं चेति कीर्तितम् ॥ ३६ ॥

पञ्चस्वरसमायुक्तं कौमारं तु प्रकीर्तितम् ।
यौवनं चैव सर्वेषां मन्त्रजातं प्रकीर्तितम् ॥ ३७ ॥

शिवाक्षरं ब्राह्मणानां पञ्चाक्षरं नृपस्य तु ।
षडक्षरसमायुक्तं [1]वैश्यशूद्रं प्रकीर्तितम् ॥ ३८ ॥

एवं क्रमेण गणितं चतुर्थ्यन्तं प्रकीर्तितम् ।
स्वाहाकारो भवेन्नारी नमोऽन्तं पुरुषाकृतिः ॥ ३९ ॥

फट्कारं च वषट्कारं नपुंसकमिति स्मृतम् ।
विप्रं स्वाहान्तकं प्रोक्तं नृपवैश्यादिसंयुतम् ॥ ४० ॥

इन्द्रादिशयनस्थानं मन्त्रजातं[2] प्रकीर्तितम् ।
शुद्धमेकाक्षरं प्रोक्तं [3]वेदाक्षरं तु मिश्रकम् ॥ ४१ ॥

संकीर्णो बहुधा मन्त्रस्त्रिविधो मन्त्र उच्यते ।
मन्त्रादौ शीर्षकं प्रोक्तं मन्त्रोर्ध्वे वदनं मतम् ॥ ४२ ॥

मन्त्रपार्श्वे तु बाहू च तस्याप्यधरसंयुतम् ।
पार्श्वे तु चक्षुः श्रोत्रश्च चक्षुर्मध्ये च नासिका ॥ ४३ ॥

तस्या ऊर्ध्वे ललाटश्च बिन्दुमस्तकमुच्यते ।
नादो जिह्वा समाख्यातः शब्दः शब्द इति स्मृतः ॥ ४४ ॥

ओष्ठशब्देन भिन्नः स्यादास्यान्तरसमन्वितः ।
प्रणवान्ते समायुक्तं मन्त्रान्ते च प्रतिष्ठितम् ॥ ४५ ॥

१. वैश्यादीनां ।
२. आसनं मन्त्रपीठकम् ।
३. वेदवर्णाश्च मिश्रकाः ।

मन्त्ररूपमिदं प्रोक्तं मन्त्रवासस्तथोच्यते ।
मन्त्राणां प्रकृतिर्वासो वाहनं विकृतिस्तथा ॥ ४६ ॥

प्रकृतिर्वर्णभावश्च [1]वर्णानां वास्यजिह्वया ।
आस्ये तु जिह्वावासश्च आस्यानां बुद्धिवासनम् ॥ ४७ ॥

बुद्ध्यर्णं हृदये वासं हृदयं पिण्डवासनम् ।
पिण्डार्णवासो नाड्यां तु नाडीनां वायुवासनम् ॥ ४८ ॥

वायुवासश्च शक्तीनां शक्त्यावासश्च वै शिवः ।
शिववासश्च सर्वेषां मन्त्रवासं प्रकीर्तितम् ॥ ४९ ॥

मन्त्रवासो मया प्रोक्तो मन्त्रवाहनमुच्यते ।
लिङ्गं च प्रतिमाकुम्भे वास्तौ वह्नौ च मूलके ॥ ५० ॥

अन्ये कुम्भे च वास्तौ च युक्तं मन्त्रस्य वाहनम् ।
एवं नवदशं प्रोक्तं मन्त्रजातस्य लक्षणम् ॥ ५१ ॥

मन्त्रजातमिदं प्रोक्तं मन्त्रकीलकमथ शृणु ।

इति वातुले शुद्धाख्यतन्त्रे मन्त्रजातं नाम
नवमः पटलः समाप्तः ॥

१. वर्णवासो रसज्ञकः ।

In Public domain. Digitization Muthulakshmi Research Academy

अथ दशमः पटलः

अथातः सम्प्रवक्ष्यामि मन्त्रकीलमथ शृणु ।
अकीलं कीलमित्युक्तं कीलमन्त्रं विसर्जयेत् ॥ १ ॥

नेत्रे ललाटं वक्षश्च श्रोत्रे चास्यञ्च नासिके ।
पादौ बाहू च देहश्च मन्त्र उच्चार्यते बुधैः ॥ २ ॥

अथ दीर्घायते वृत्तमथ दीर्घाय वृत्तकम् ।
अर्धचन्द्रसमाकारं नादमायान्ति नादवत् ॥ ३ ॥

गुरौ लिङ्गेऽक्षमालायां मन्त्रे भस्मनि पञ्चसु ।
एतासु शिवमुद्रासु शिववद्भक्तिमाचरेत् ॥ ४ ॥

आत्मीयान् विविधान् भोगान् स्त्रीपुत्रप्रमुखानपि ।
स्वात्मानं च [1]विशेषेण तेषां च वशमानयेत् ॥ ५ ॥

यो भेदं भक्तिमान् भक्तस्तेषु मोहात् करोति च ।
शिवद्रोहीति विज्ञेयः सर्वकर्मबहिष्कृतः ॥ ६ ॥

शैवं चतुर्विधं ज्ञेयं समासाच्छृणु षण्मुख ।
सामान्यं मिश्रकं चैव शुद्धं वीरं यथाक्रमम् ॥ ७ ॥

तत्रादौ संप्रवक्ष्यामि शैवसामान्यलक्षणम् ।
शिवलिङ्गं यदा पश्येत्तदा कुर्यात् समर्चनम् ॥ ८ ॥

प्रदक्षिणं वा प्रणतिं दर्शनं वात्र कारयेत् ।
भस्मधारणमात्रेण शुद्धो भवति सर्वदा ॥ ९ ॥

शिवकीर्तौ तथालापे प्रीतिमान् शिवभक्तके ।
एतेषां नियतिर्नास्ति यथालब्धं समाचरेत् ॥ १० ॥

---

१. चित्तशुद्धि च ।

सामान्यलक्षणं प्रोक्तं वक्ष्ये मिश्रस्य लक्षणम् ।
शैवञ्च वैष्णवं शाक्तं कौमारं गाणपत्यकम् ॥ ११ ॥

सौरं चाखिलदैवत्यं पूजनञ्च समाचरेत् ।
एतेषूक्तेषु सर्वेषु तत्तन्मन्त्रेषु मिश्रितान् ॥ १२ ॥

समभक्तिसमायुक्तः सर्वान् लिङ्गेन भावयेत् ।
मिश्रशैवमिति प्रोक्तं शुद्धशैवमथ शृणु ॥ १३ ॥

शुद्धत्वं शिवमुद्दिष्टं शिवाज्जातं तु शैवकम् ।
शुद्धशैवसमायोगाच्छुद्धशैवमिति स्मृतम् ॥ १४ ॥

[1]शिवेनोत्पद्यते शैवस्तस्माज्जातः शिवद्विजः ।
कामिकादिषु शास्त्रेषु अष्टाविंशतिषु क्रमात् ॥ १५ ॥

वेदशास्त्रादिसर्वेषु कृताभ्यासः शिवव्रती ।
कर्षणादिप्रतिष्ठान्तं प्रतिष्ठाद्युत्सवान्तकम् ॥ १६ ॥

उत्सवादिप्रायश्चित्तान्तं ज्ञात्वा सर्वं समाचरेत् ।
मन्त्रयन्त्रक्रियामुद्रान्यासावाहनकादिभिः ॥ १७ ॥

उपचारैर्बहुविधैर्लिङ्गं सिंहासने यजेत् ।
आत्मार्थं च परार्थं च पूजा द्विविधमुच्यते ॥ १८ ॥

दत्ते च गुरुणा लिङ्गे स्थण्डिले स्वयमात्मनि ।
आत्मार्थमिदमाख्यातं परार्थं तु ततः शृणु ॥ १९ ॥

ग्रामादौ स्थापिते यद्वा देवादिनिर्मितेऽथवा ।
परार्थमिति विज्ञेयं सर्वप्राणिहितावहम् ॥ २० ॥

---

१. शिवद्विजास्तु विप्रेन्द्रा ह्यादिशैवाः प्रकीर्तिताः ।
कौशिकः काश्यपश्चैव भारद्वाजोऽत्रिरेव च ॥
गौतमश्चेति पञ्चैते पञ्चवक्त्रेषु दीक्षिताः ।
एतेषां ऋषीणां वंशेषु जातास्ते हि शिवद्विजाः ॥
सर्वेषामपि शैवानां वीरशैवं महोत्तमम् ।
सुलभा देवपूजा च सुलभं च क्रियावहम् ॥

In Public domain. Digitization Muthulakshmi Research Academy

शिवद्विजेन कर्तव्या द्विधा पूजेति चोदिता ।
अन्येषां स्वार्थयजनं न कुर्यात्तु परार्थकम् ॥ २१ ॥
मोहाल्लोभाच्च कुर्वीत राज्ञो राष्ट्रस्य दुस्थितिः ।
शिवावरणदेवांश्च नित्यं संपूजयेद् गुह ॥ २२ ॥
पृथक् स्थानस्थिताः सर्वा नार्चयेदन्यदेवताः ।
मन्त्रपिण्डहृदम्भोजे वासमन्त्रस्य भावतः ॥ २३ ॥
आवाहनात् समायुक्ते लिङ्गे पूजादिकं चरेत् ।
मन्त्रलिङ्गं शरीरः स्यात् स एव परमः शिवः ॥ २४ ॥
शुद्धशैवमिति प्रोक्तं वीरशैवं ततः शृणु ।
ज्ञानगम्यं रहस्यं च कैवल्यपदकारणम् ॥ २५ ॥
वीरशैवमिति ज्ञेयमेतल्लक्षणमुच्यते ।
एक एवायमेतस्मिन् सर्वस्मिन् जगतीति यः ॥ २६ ॥
विशिष्ट ईर्यते यस्मादीश्वर इत्यभिधीयते ।
शिवेन सह सम्बन्धं शैवमित्याहृतं बुधैः ॥ २७ ॥
उभयोः सम्पुटीभावाद्वीरशैवमिति स्मृतम् ।
शिवायार्पितजीवत्वाद् वीरतन्त्रसमुद्भवात् ॥ २८ ॥
वीरशैवसमायोगाद् वीरशैवमिति स्मृतम् ।
वीरमाहेश्वरं तन्त्रं ज्ञातव्यं त्रिविधं सुत ॥ २९ ॥
सामान्यं च विशेषं च निराभारं क्रमाद्भवेत् ।
तत्रादौ सम्प्रवक्ष्यामि वीरसामान्यलक्षणम् ॥ ३० ॥
हस्तमस्तकसंयोगाद् भूतिपट्टस्य धारणात् ।
शिवदेहीति विज्ञेयः सर्वपापैः प्रमुच्यते ॥ ३१ ॥
गुरुणा दत्तलिङ्गं तु शिवमन्त्रेण धारयेत् ।
मूर्ध्नि कण्ठे भुजे हस्ते हृत्स्थले नाभिमण्डले ॥ ३२ ॥
एतेषामेकदेशे तु धारयेच्छिवलिङ्गकम् ।
एककालं द्विकालं वा त्रिकालं वा समर्चयेत् ॥ ३३ ॥

गुरौ लिङ्गे सदा भक्तिं कारयेद् भसिते व्रती ।
वीरसामान्यमाख्यातं विशेषश्च ततः शृणु ॥ ३४ ॥
शिवकुम्भं समासाद्य स्थण्डिलादिषु पूर्ववत् ।
शिवकुम्भे शिवं पूज्य भक्तानन्नेन तोषयेत् ॥ ३५ ॥
शेषं दीक्षोक्तवत् कृत्वा मलपाशादिमोचनम् ।
गुरुः शिष्यं समालोक्य तत्त्वदेहं विचिन्तयेत् ॥ ३६ ॥
शिवकुम्भस्य तोयेन अभिषिञ्चेच्छिवाणुना ।
नादबिन्दुकला नीत्वा तत्तत्स्थानेषु विन्यसेत् ॥ ३७ ॥
षट्चक्रञ्च षडङ्गञ्च षडध्वानं षडानन ।
तत्तत्स्थानेषु विन्यस्य पञ्चब्रह्म न्यसेत्ततः ॥ ३८ ॥
मूलमन्त्रं तूपदिशेत्ततो लिङ्गं प्रदापयेत् ।
शेषाणि सर्वकर्माणि दीक्षाध्वोक्तक्रमाच्चरेत् ॥ ३९ ॥
देहप्राणौ समायोज्य प्राणं लिङ्गे प्रकल्पयेत् ।
अविनाभावसंयोगात् तस्मादैक्यं प्रकल्पयेत् ॥ ४० ॥
अन्यदृष्टिनिपातं यत्तद् द्रव्यं परिवर्जयेत् ।
शुद्धद्रव्यं समासाद्य लिङ्गाङ्गानां प्रसर्पणम् ॥ ४१ ॥
इति व्रतसमायुक्तो वीरशैवो विशिष्यते ।
विशेषशैवमाख्यातं निराभारं ततः शृणु ॥ ४२ ॥
सर्वसंसारसौख्यानि त्यक्त्वा चित्तं शिवे लयेत् ।
दण्डकौपीनकाषायजटावल्कलधारकः ॥ ४३ ॥
मुण्डी वा शिवचिह्नानि धारयेदजिनादिकम् ।
भिक्षाशी नियताहारः सुखसंसारवर्जितः ॥ ४४ ॥
निराभारीति विज्ञेयः स एव परमः शिवः ।
'वीरमाहेश्वराणां च सामान्यव्रतमुच्यते ॥ ४५ ॥
पूर्वोक्तशिवमुद्रासु तद्धारिषु च सर्वतः ।
अर्थतः प्राणतः प्राज्ञो भक्तिं कुर्याद् दृढां सुत ॥ ४६ ॥
पापं तेषु न वक्तव्यं स्वयमेव कदाचन ।
कृते परेण चेत्पापे नेक्षेत करणैस्त्रिभिः ॥ ४७ ॥

बलवान् रक्षयेत्तत्र दुर्बलश्चेद् व्रजेत्ततः ।
करणैस्तु विहीनश्चेद् बुद्धिं तत्र न निक्षिपेत् ॥ ४८ ॥
स्वीकरोति यदा लिङ्गं गुरुणा दीक्षयाणुना ।
तदा प्रभृति लिङ्गैक्यमविनाभावयोगतः ॥ ४९ ॥
देहं प्राणेन संस्थाप्य प्राणं लिङ्गेन निक्षिपेत् ।
प्राणेन निक्षिपेल्लिङ्गं पृथग्भावं न कारयेत् ॥ ५० ॥
वीरशैवक्रमः प्रोक्तः प्रायश्चित्तविवर्जितः ।
प्राणलिङ्गे व्रते लुप्ते हस्तखड्गादवश्च्यन् ॥ ५१ ॥
मुखं पङ्कजवच्छिन्द्याद्वीरभृत्यस्य लक्षणम् ।
यो वा चोत्पाटयेज्जिह्वां शिवनिन्दारतस्य तु ॥ ५२ ॥
त्रिसप्तकुलमुद्धृत्य रुद्रलोकं स गच्छति ।
शुद्धशैवो विशेषेण मन्त्रयन्त्रप्रचारणात् ॥ ५३ ॥
शुद्धो भवति लोकेषु प्रायश्चित्तविधानतः ।
स्वेष्टलिङ्गे परिभ्रष्टे नष्टे दग्धे हृतेऽपि वा ॥ ५४ ॥
नीते वा मूषिकाद्यैश्च काककौलेयवानरैः ।
जप्त्वा लक्षमघोरस्य विधिना लिङ्गकान्तरम् ॥ ५५ ॥
प्रतिष्ठाप्य नयेच्छुद्धिं पीठिकायां तथैव च ।
व्रतस्य च क्रियालोपे नियमस्य विलोपने ॥ ५६ ॥
गायत्र्यष्टशतेनैव विशुद्धिमधिगच्छति ।
सामान्यं मिश्रकं चैव शुद्धं वीरं चतुर्विधम् ॥ ५७ ॥
तत्सर्वं हि समासेन तव प्रोक्तं षडानन ।
तत्त्वादिकीलकान्तानां पटलानां दश क्रमात् ॥ ५८ ॥
भेदाः शुद्धाख्यतन्त्रस्य कथितास्तव सुव्रत ॥

इति श्रीवातुले शुद्धाख्यतन्त्रे कीलं नाम
दशमः पटलः समाप्तः ॥

॥ समाप्तश्चायं ग्रन्थः ॥

तन्त्रसंग्रह-प्रथमभाग-श्लोकार्धानुक्रमणी

विरूपाक्षपञ्चाशिकायाः

अकठोरमद्विमर्शज्वाला	१२
अक्रमता मे क्रमिकं	१४
अङ्गारवदिव भस्म	१२
अथ विद्यया भवेद्	१८
अन्तःस्थितो ममान्त	१०
अन्तर्मुखं स्वरूपं	१३
अमृतौघवृष्टिमूर्तिं	२०
अविकल्पं भावयतः	१५
अव्यक्ते पुंसि तथा	२०
अस्तमितमर्थजातं भाला	१७
अहमिति स एक उक्तो	५
अहमेकोऽनस्तमितप्रकाश	१०
आद्यन्तप्रत्याहृतवर्णगणा	५
आधारभेदलक्ष्यं बहु	८
आभास्याभासकतां स्फुटयन्त्यौ	६
आविश्य चेष्टयन्तीं धारय	४
आविष्टशक्तितत्त्वः	२२
इच्छामात्रेणेत्थं गिर्योरपि	३
इति तन्मात्राकर्मज्ञाने	२०
इति बोधितः स इन्द्रो	२२
इत्थं चितिमखिलेऽध्वनि	२
ईशसदाशिवशक्तिषु	२०
ईश्वरता कर्तृत्वं स्वतन्त्रता	४
उत्क्रम्य विश्वतोऽङ्गात्	३
उद्भविनां केवलया	१९
एकः स आत्मनाऽसौ नहि	६
एतेऽहन्तायाः किल पर्यायाः	४
कण्ठलुठत्प्राण इव व्यक्तं	३
कार्त्स्न्येनाविष्टमिवारण्य	१३
कालाग्निकोटिदीप्तां दाहे	२०
क्षोभे च परिस्पन्दा	११
ख्यातिमपूर्णो पूर्णख्याति	२१
गन्धगजसमररसिकाय	१
ग्राहकमेवं त्वजडं जड	१८
चित्रमवधूय भेदं	१३
चिद्गगनक्षीरोदं स्वय	९
जगति प्रसरदनन्त	७
जडतात्मिकामिदन्ता	१९
जीवाख्यो मद्योगान्मद्वत्	१५
ज्ञातारं मां ज्ञानं शक्तिं	१५
ज्ञातृज्ञानज्ञेयात्मकमखिलं	१२
ज्ञानस्य ज्ञातृतनो	१३
तच्छक्तिवीचिभिरसा	९
तदिदं भागविभेदो न	१०
ते भानतिरोधिकृती शक्ती	११
त्रितयमपि मां विनैकं	१६
दग्ध्वा प्रकाशरूपं शुभ्रं	१२
दृढभावितात्मभावैर्योगी	१९
देहेऽस्मितया यद्वज्जडयो	३
द्यावापृथिवी देशः कालो	११
धारणसंग्रहपाकव्यूहा	२०
धूमावती तिरोधौ	११

In Public domain. Digitization Muthulakshmi Research Academy